

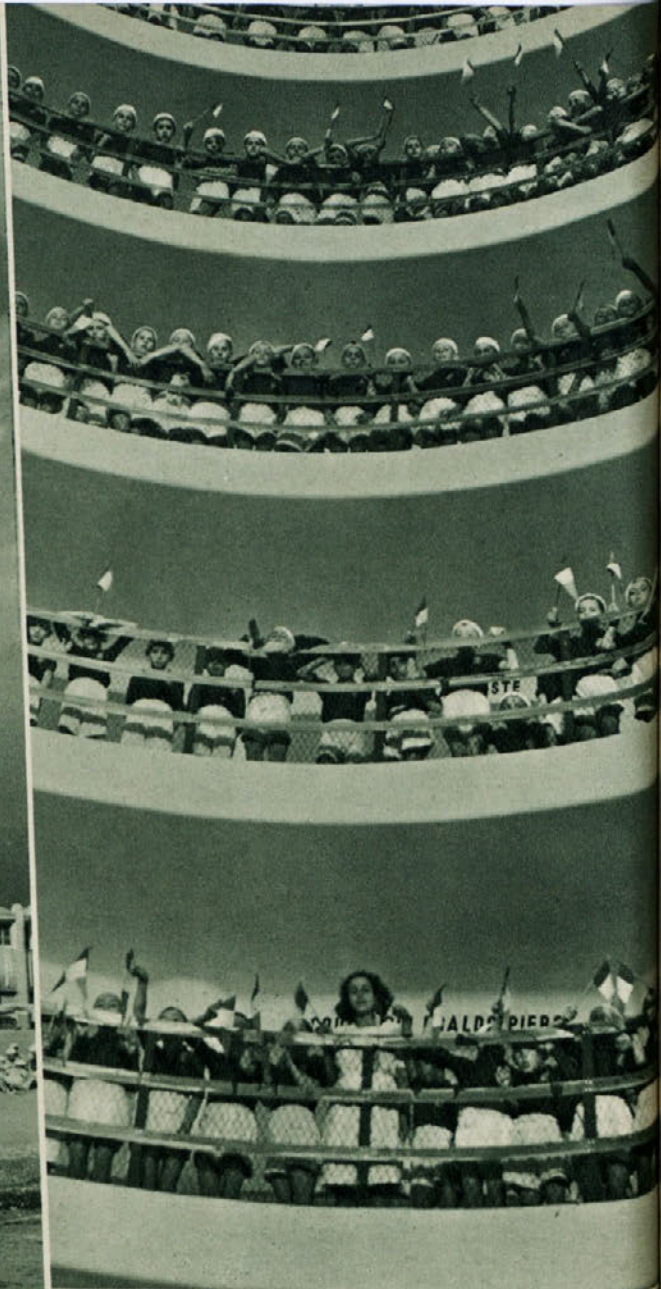
Trije rodovi

(Foto P. Kocjančič)

sedanjost, preteklost in bodočnost v znamenju narodne noše, najbolj živem simbolu našega izročila

Ilustrirani družinski mesečnik

7-8

Morje in sonce za italijansko mladino. Nekaj prizorov najnovejše in najmodernejšje obmorske počitniške koline »Edoardo Agnelli« v Marini di Apuania ob Tirenskem morju. (Foto AFI)

ODTRGAN ZAVERIVNIK

Janez Jalen — Risbe J. Trpin

Hojo gorsko podkovanih čevljev, ki je odjekala že od zgodnjega jutra raz obbrušenih okroglic tlakovanega predhlevja, so preglasili udarci podkev. Janez Jereb — šele dobro leto je bil gospodar — je pripeljal iz konjaka svojo kobilo Rdečko. Po teži in rasti pa tudi v vozu je slovela med poznavalci konj še čez meje okraja. Okomatal jo je, ji popravil grivo in potegnil košat in dolg rep izza širokega podritnega jermena, v katerega je znala Rdečka sestiti, kakor redko kateri konj, kadar je treba s klanca navzdol voz držati nazaj. Ohlapno jo je prijel za brzde in jo odpeljal na sredo trdo zamrznega dvora. Kobila je bila navajena sama stopiti v ojnice. Molče jo je Janez vpregel. Vzel je bič v roke, pa ni pognal. Obotavlja se je še enkrat pogledal na rtiče, na nizke, kratke sani, narejene samo za vožnjo težkih hlodov z gora. Kljub obaltni izdelavi so čepeli na tleh za visoko in zastavno kobilo kakor igrača. Ne, ničesar ni pozabil. Vse je imel s sabo: sekuro in cepin in klanfnik, sešit iz golenice obrabljene škornjice, in dovolj verig. Ne bo mu jih manjkalo. Eden izmed zaverivnikov je res že precej obglodan, pa bo že kako shajal. Pod rajteljnom je bila navezana trdo natlačena vreča rezanice za kobilo. Tudi svojo malico, zavito v ruto, je bil dejal kar na vrh konjske krme.

Vse je bilo prav, pa Janez še ni pognal. Vrnil se je nazaj v hišo, kakor bi bil tam kaj pozabil. Morebiti se je Metka že zbudila, mu je prišlo grede na misel. Zavedel se pa ni, da se prav za prav zavoljo otroka vrača.

Dasi se je že svitalo, žena Marijanca še ni odklopila elektrike, čeprav je znala biti na vse strani varčna. Svetlobe ni rada pogrešala. Kdo bi ji zameril! Janezu je bilo to celo všeč. Njegovi mami se pa prve mesece ni zdelo prav. Da je mlada potratna, je sodila, ali pa, da slabo vidi, kar bi bilo še bolj narobe. Zavoljo otrok, ki bi utegnili napako podedovati. Kasneje se je mama prepoznala, da je imela na oba kraja napak, česar Marijanci ni mogla primolčati. Od takrat sta se z Marijanco razumeli, kakor se redkokje prejšnja in nova gospodinja.

Marijanca je stala pri mizi. V rokah je držala skledo in žlico. Pravkar je bila pojedla tisto pest žgancev, ki jih je bil on pustil. Jedi, ki je možu ostala, kadar je jedel zavoljo opravkov sam, ni nikoli ponudila drugemu, najmanj dekli. Kdo pa rad jé za tujim človekom!

»Kaj si pa pozabil?« je poskrbela Marijanca.

»O, nič. Le mrzaj je in zgoraj bo veter. Moram vzeti še oglavnico s sabo, da v ušesa ne ozebem.« Janez se je stegnil na čelešnik in snel razenj na roko pleteno volneno pokrivalo. Grede je pogledal v košek na klopi pri peči. Razveselil se je. Otrok je bil res zburjen. Oči je obračal za očetovim in materinim glasom. Janez je namignil ženi, naj pristopi bliže: »Poglej no, kako naju poslušaj. Škoda, da ne zna že govoriti, da bi kaj povedala.«

Marijanca je samo zdaleč pogledala in podražila moža: »Prav otročje si neumen na otroka.«

»Kakor bi bila ti kaj manj.« Janez se na dekliško mlado svojo ženo niti ozrl ni. Sklonil se je nad košek,

potrepljal s kazalcem okroglo bradico in ponagajal otroku: »Buc, buc, buc, Metka!« Dekliček se je nasmešnil in pokazal zgornja dva odganjajoča zobka.

Kakor bi se bila iz koška pri peči razlila svetloba, se je ta hip zazdela Marijanci hiša dovolj svetla. Ugasnila je luč. Janez se je pa zravnal. Sedaj je za trdno vedel, da ni ničesar več pozabil. Pričelo se mu je muditi. Urno je pokrtil oglavnico, in da še nekaj reče, preden odide, je spregovoril že med vrati: »Kar nič več se ne smem obotavljati, da ne bom predolgo hodil.«

»Pa pazi, da se ti kaj ne naredi!« je opomnila žena moža.

»Saj nisem pet let star.« Janezu se je zdelo odveč, da ga ženka svari.

»Ne morem pomagati. Vselej, kadar odideš v gore, me ves čas skrbiš, dokler te spet ne zagledam voziti na dvor.«

Marijanca se je zresnila, Janez pa je stopil čez prag in urno zaprl vrata za sabo, da bi ne uhajal v hišo mraz. Ko je zunaj pognal, se je spomnil, da bi bil moral dati kobilu podkve poostri. Kdo pa je vedel, da bo čez noč pritisnil tako oster mraz, in da bo pot stekleno gladka. Bo res moral biti previden.

Motno je pel po vasi navzgor zvonček, obešen Rdečki na vrat. Privabil pa ni nikogar, da bi Janez spregovoril z njim. Šele pred zadnjo hišo je Jereb ugledal prvega človeka. Stara Podgorka je prišla iz hleva in se namenila iti v hišo. Janez je že pomislil, kako jo ogovori, pa se je ženska hitro umaknila nazaj v hlev. Očividno se mu je izognila. Jerebu se je zdelo za malo. Ne zato, ker je prvo srečal žensko. O, ne. Babjeveren ni bil nikoli. Zabolelo ga je le, da je Katra tako neprikrito pokazala svojo mrznjo do njega. Da pride prej mimo neprijazne hiše, je pognal kobilu. Izza vogla je pa pritekel Podgorčev pes. Divje je zalajal in se pognal proti Janezu. Jereb je slišal, kako ga je Katra skozi ozko špranjo priprtih vrat ščuvala: »Ujs, Hektor, ujs!« Zamikalo ga je, da bi psa fliknil, pa si je premislil. Kaj more žival, če se ljudje mrze. Janez je psa prijazno ogovoril in Hektor je utihnil in povesil rep. Postalo ga je sram, ker je obljaval prijaznega domačina. Vrnil se je nazaj pred hlev. Spotoma je pa pri odrivaču privzdignil nogo, kakor bi hotel pokazati svoje zaničevanje do človeških preprirov.

Janez je dobro vedel, zakaj se je stara Podgorka vedla neotesano. Zgrda je hotela primorati, da bi njemu najmlajšemu sinu Stankotu prodal Vrtec za stavišče. Pa ravno Vrtec, najlepši njegov svet, na katerem je skoraj vse sadno drevje že on sam vzgojil. Še kot šolar je pripovedoval rajnemu očetu, da si postavi hišo v Vrtecu, ko odrase. Ši jo tudi še bo. Na stara leta, če Bog da. Ali pa njegovih kdo. Saj se menda rod pri Metki ne bo ustavil. Lahko jih je deset, ali pa še več. Kam bo z njimi? Vsak bo tiščal pod svojo streho. Še njemu samemu utegne primanjkovati stavišče.

Rdečka je obstala in se oddahnila.

Seveda. Kdo pa taji, da Podgorčev Stanko res ne rabi sveta. Seveda ga. Nikjer pa ni zapisano, ne v božjih

in ne v človeških postavah, da mu mora kdo odstopiti prav tisto zemljo, ki jo je sam z lastnim trudom zase povzdignil iz zanemarjenosti v vrt. Prav on mu je hotel prodati po zmerni ceni Dobrávce, kakor ne bo lahko pogrešal tistih nekaj voz sena, ki ga naseče na njih. Res so malo bolj od rok in voda nekaj korakov dlje in sadja še ni nič zasajenega, pa z leti bi se fant že uredil. Bi se bila že domenila, pa je v jeseni, ko je moral na orožne vaje dati kobilu in iti še sam, njegova mati preveč privoščila. Podgorčevi fantje so pa ostali vsi doma. Prav Stankota je tovarna oprostila: »Naj ga je. Ne zavidam mu. Saj fantu ni kaj reči. Le Katra vidi samo svoje otroke. Kakor bi jih druge ženske ne imele.« In če bi se mu danes kaj pripetilo, bi stara Podgorka rekla, da ga je Bog udaril. Dobro bi se ji zdelo: »Nak, ne dam. Tudi Dobrávic ne dam. Nič ne dam. Hi, Rdečka!«

Janez je zamahnil z bičem in kobilu je sunkoma pretegnila. Hitro sta se povzpeljala. V pršiču je bilo odtisnjenih dokaj zajčjih sledov. Nekaj lisic je bilo ponoči križalo pot. V odrasčajočem gozdu je Janez presledil srnjad, v meleh pa že dvojce gamsov, kozo s kozličem. Triglav in rožnati vrhovi bohinjskih in dolinskih gora so čimdalje bolj medleli. Preden je Janez privozil na vrh poti, se je sonce že dvignilo iznad ljubljanske megle. Spodaj na polju in na travnikih med vasmi se je sneg kristalno zalesketal.

Odzvonilo je jutranje angelovo češčenje. Ves premrt in utrujen je Podgorčev Stanko pritiščal po vasi navzgor kolo. Pripeljal se je iz tovarne. Bil je redkobeseden. Nočno garanje ga je bilo močno zdelalo. Da se ogreje, mu je mati zavrela čaja. Grede, ko je srebal vročo pijačo, mu je pripovedovala, kako je Jerebu pokazala svojo nejevoljo. »Prav treba ga vam je bilo dražiti,« je mrko zavrnil sin mater. Katra ga je začudeno pogledala in odšla. Stanko se je pa zamislil, kako naj čimprej popravi, kar je zagrešila mati. Vedel je, da če ne dobi od Jereba prostora za svojo hišo, ga bo od koga drugega še manj. Dokler pa nima lastne strehe, se ne more ženiti. Mu Majdnik prej noče dati Milke. Druge pa on ne mara. Doma tudi ne more več dolgo ostati. Se počuti vsak dan bolj tujega, odkar je brat gospodar in njegova žena gospodinja. Saj jima nič ne reče, pa vendar.

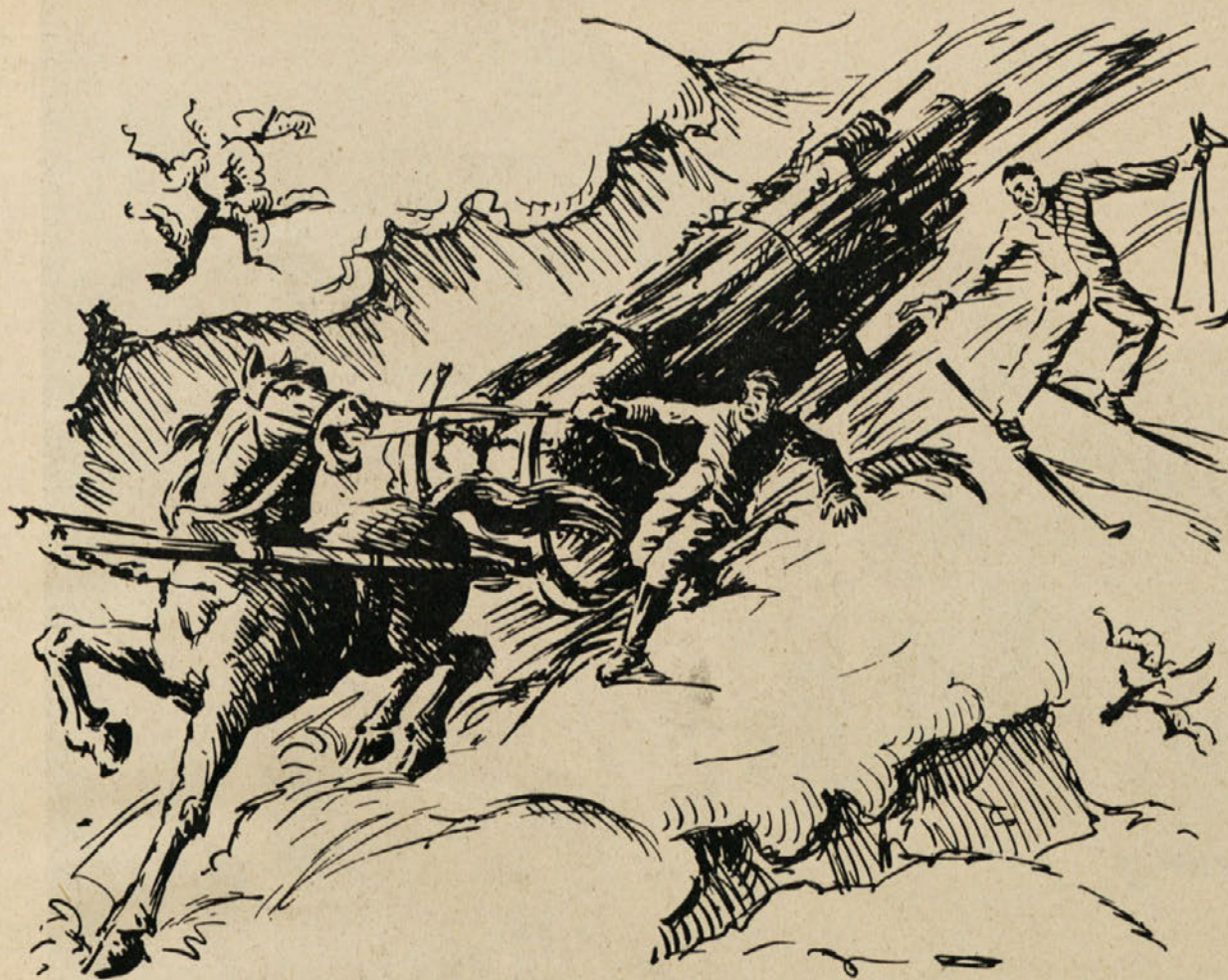
Stanko to jutro ni zlezal v zapeč, kakor prej vse dni v tednu. Obsedel je za mizo in razgrnil predse časopis. Je bral, pa je komaj vedel, kaj. Na papirju so mu plesali načrti hiš, ki jih je bil že dokaj pregledal, pa mu nobeden ni bil povsem všeč. Videl je pa že natančno, kakšna bo njegova hiša. Le kam naj jo postavi?

Vrtca mu Jereb ne bo dal. Mu ne more zameriti. On bi še Dobrávic ne odstopil, če bi bile njegove. Za kakšen drug svet ga bo skušal pregovoriti, če ni preveč nejevoljen zavoljo mame. Kar nič se ne sme obotavljati, da se zamera ne razpase po njem.

Namesto da bi šel počivat, se je Stanko preoblekel iz oljnato zamazane delavno obleke v temnomodri smučarski kroj. Sredi dopoldneva je oddrsel v Reber, da tam prestreže Janeza, ko pripelje hlode navzdol. Ni več strpel. Mora se dokončno pogovoriti z njim. Če bo, bo, če pa ne bo, bo pa vsaj vedel, pri čem je.

V soncu in lesketajočem se pršiču je Stanko brž pozabil na lastni dom. Spuščal se je po strminah navzdol, pluzil in delal zavoje, preskakoval in se ustavljal sredi najhujšega zaleta. Hoja navzgor ga je ogrela bolj kakor bi ga bila zakurjena peč. Postal je vesele volje. Najraje bi zavriskal.

Zvonček, ki se je oglasil vrh poti, in zamolkli udarci cepina, sta ga opomnila, počemu se prav za prav mudi v Rebri. Opazoval je od spodaj navzgor Janeza, kako je strmini primerno zaviral na obe krivini hkrati in še zadaj na drsečih hlodih, vodil previdno kobilu pri uzdi, in spet vozil zavrto z enim samim zaverivnikom.

Stanko je znova nastavil navkreber. Odločil se je bil, da se še enkrat spusti z vrha drčice navzdol, dobiti na ravnici sredi Rebri Janeza, se ustavi in ga prijazno ogovori, potem pa že kako beseda nanese, da se pomenita.

Sneg je bil zdrsan kakor do takrat vso zimo ne. Stanko je le počasi spel navzgor. Zakasnel se je. Komaj se je bil okrenil, je Janez že pretegnil. Kobilu je peljal pri uzdi. Naenkrat je presunljivo zavpil in pričel kriče ustavljanje Rdečko: »Eee, eha!« Stanko se je zdrznil. Vedel je, da se je Janezu nekaj nevarnega naredilo. Ni utegnil premišljati, kaj. Urno se je nagnil naprej. Za njegovimi smučmi se je sneg kar zaprašil. Vrh klanca pod ravnico je blisnil mimo pretrganega zaverivnika, ki je ležal v izvoženem sanincu. Spoznal je, da se je odtrgal Jerebu, ki vozi sedaj vso težo s povsem odvrtimi rtiči, in se utegne ubiti s kobilu vred.

Ta hip je bil že vstric njega. Rdečka je sedela v jermenju in skušala držati nazaj, pa ni mogla več dobiti stopnje. So bile podkve premalo ostre. Teža jo je drsala pred sabo čim dalje hitreje navzdol. Tudi Jerebu je že jemalo noge. »Če pride pod konja in sani,« je zaskrbelo Stankota. Hitro je poprijel obe palici z levo, pomolil desno Janezu in zavpil: »Roko mi daj, Janez, roko, roko!« Že je ujel Janezovo levico, se nagnil in sunkoma potegnil Janeza izpred kobile v sneg. Oba sta padla, Jereb in Stanko.

Preden se je Janez utegnil pobrati, je Stanko že odbrzel za Rdečko, da poizkusi rešiti še njo. Prehitel jo je. Na razpotju pa se je ustavil. Vedel je, da bo

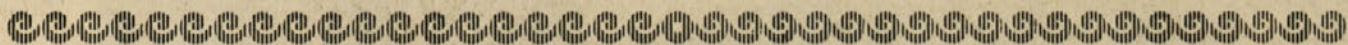
kobila hotela voziti naravnost v vas, in jo bo vrglo v korito, če že prej ne kam. Najmanj vse noge si polomi. Če se mu jo pa posreči zavrtniti na stransko pot proti desni, se ji ne bo nič zgodilo, ko je komaj sto korakov niže naprej majhen klanček navzgor, kjer se morata ustaviti kobilu in težko naložene sani.

S široko odprtim gobcem in s preplašeno izbuljenimi očmi je pridrsela Rdečka po poti navzdol. Že zdaleč je zamahoval Stanko proti njej in jo plašil. Res se je nagnila, kolikor je pač zmogla, na desno. Na razpotju jo je pa Stanko še trikrat zapored sunil s topim koncem palice v nabrekel vrat. Na stransko pot ni mogla več zaviti. Jo je preveč gnala teža. Vrglo pa jo je v celino snega. Padla je na kolena, pa je brž spet vstala, ko so za njo v snegu obtičali tudi hlodi.

Ves bled in bolešno držeč se za kolek je prišepal za sanmi Janez. Še preden se je pobrigal za kobilu, je ponudil Stankotu Vrtec za stavišče. Stanko ga je odločno odklonil. Sploh ni maral govoriti ob tej priliki o kaki kupčiji. Bi bilo videti, kakor da je za dobiček pomagal v stiski. Naka! Še kasneje mu je moral Janez Dobrávce skoraj usiliti.

Za novo hišo je ves les zvozil Jereb z Rdečko. Zastonj. Še malic se je branil. Stari Podgorki, ki je skrbela za postrežbo delavcev, je bilo marsikdaj nerodno.

Ob cvetoči ajdi je Podgorčev Stanko pripeljal Majdnikovo Milko pod lastno streho. Na svatovščini so nekateri hoteli, naj bi se novi domačiji reklo pri Dobrávcu. Pa je zmagal Jereb. Pri Smučarju se pravi.

*Tisočletne
skrivnosti
Egipta:
grobovi
kraljev v
puščavskih
gorah pri
Luksorju*

Pogovor s slovenskim slikarjem – 70 letnikom

Dr. Mikuž Stane

Tudi Slovenci spadajo med tiste preudarne narode, ki pustijo najprej umetnike mirno umreti, zato da jim kasneje postavijo spomenik. Mnogo nevshečnosti namreč prekrije smrt: čut dolžnosti do živega, male, toda prevažne »osebne« zadeve, neznosni občutek, da je hvaljenec še živ in pa nemoten razvoj slavnosti ob odkritju spomenika. V našem primeru hvala bogu — ne gre za smrt, zato pa se je povsem v slogu primerilo, da je M. Sternenov sedemdesetletni življenjski jubilej šel mimo nas skoraj neopažen. Prepričan sem, da je bilo to skromnemu Sternenu všeč, morda mi bo zameril celo te vrstice, toda napisal jih bom stari navadi — navkljub.

Pisati teorije o umetnosti se mi v teh silnih časih prav gotovo ne ljubi in tudi bralcem se morajo zdeti neživljenjske in nesmiselne. Zato sem se namenil jubila obiskati, da ob osebnem stiku z ustvarjalcem poizvem kaj sočnega, življenjskega o tej neznanski skrivnosti, ki se ji pravi tudi umetnost.

Mojster ima atelje na Mirju. Je to tisti del Ljubljane, ki je zame najlepši in najbolj monumentalen. Genij kraja leži v nekem prazničnem razpoloženju, v globokem vzdihu sive preteklosti, v slovesnem ritmu postavljenosti hiš in v rahlem padcu tal, ki se zlivajo daleč na slovensko stepto — barje. Je to čudovito čustveno ozadje kraju, zaprto s temno gmoto krimskega gozdovja. Ta dan je krimska stran temna, mračna, kajti vse nebo je zakrito z gostimi oblaki, hitečimi nekam jadrno na jug. Pomislim, da ta svetloba za obisk ateljeja impresionista ne bo prikladna, kajti po navadi ljubijo ti sončne, svetle dneve, toda spomin na čas sam stori, da mi taki pomisleki obledijo. Grem po strmih, zavitih lesenih stopnicah in tu so velika, belo pobarvana vrata ateljeja. Potrkam in ko slišim ener-

gičen »naprej«, vstopim. Prvi vtis, ki ga dobim o Sternovem ateljeju je nekak temen koridor zastavljenosti, platen, španske stene, slik, zaprt nekje v ozadju z velikim svetlim oknom z razgledom na blago rjavo pobarvani hiši na ulici. Mojstra prvi hip niti ne opazim, ko pa ga, stoji le dobršen korak od mene, zaverovan v čiščenje šopa čopičev s krpo, ki je pritrjena na steno. Po formalnostih pozdravljanja me popelje globlje v prostor in tu se »koridor« nenadoma izpremeni v lepo, prostorno sobo, razsvetljeno še z dvema oknom. Med izgovarjanjem prvih fraz, ki jih narekujeta vljudnost in zadrega, sem utegnil opaziti še lep baročen kip na podstavku v kotu sobe, pod njim razgrnjen star mašni plašč, najbrž z namenom, da zakrije obiskovalcu pogled v prepovedane skrivnosti, novo množico slik, ki kažejo hrbet radovednežu, več miz, na eni izmed njih gotovo sto steklenic različnih velikosti, dva velika modrasa v špiritu in nebroj knjig, razmetanih v genialnem redu znanstvenikov, ki pa se v jeziku njihovih gospodinj imenuje tudi nered.

Mojster mi ukaže sest. Povem mu svoje želje in zdi se mi, da mu na obrazu berem, da niso ravno majhne. Imam priliko, da si slikarja pobliže ogledam. Stoji ob moji mizi, kakor da mi hoče kontrolirati zapiske, nezaupen, kakor vsi ljudje likovne umetnosti do pisarjev. Je srednje rasti, s svežim, pravilnim obrazom sedemdesetletnika. Sivi lasje, brki, svetle oči pod močnimi obrvmi, strumna drža nehote človeka spomnijo ali na upokojenega štabnega oficirja, še bolj pa (če vštejem beli delovni plašč in oba modrasa) na profesorja anatomije in znanstvenika sploh. Govori kakor s katedre. Kratko in odsekano, toda čudovito jasno in zbrano. Kadar mu zmanjka slovenskega strokovnega izraza, si rad pomaga s tujko, podpre jo z gestami obeh rok.

Umetnik v ateljeju

Pod Urško goro

Če se ne more spomniti kakega dogodka ali dejstva, pripre oči in tedaj zadobi njegov obraz izraz skrajne duševne napetosti.

Imel sem pripravljenih, kakor je običajno, nekaj vprašanj, ki se začno »Vaš življenjepis« in se končajo s »kaj nameravate za bodoče« — pravilo intervjuva menda že od kamene dobe naprej — vendar se mojster izogne vsaki prepovedani radovednosti s tem, da mi na vprašanje ali enostavno ne odgovori ali pa ga obide.

Začneva torej z življenjepisom. »Risal sem že kot otrok. Doma sem bil, kakor veste, na Verdu in prav za prav сосед J. Petkovška.«

Zagonetna pojava našega Van Gogha me zanima, da prekinem pripovedovanje in ga vprašam po Petkovšku.

»Petkovšek je silno resno pojmoval svoj umetniški poklic,« mi odgovori slikar in takoj nato preide: »Kotnik mi je svetoval, naj grem v šolo in zato sem šel v Graz na obrtno. Odtod l. 92. na dunajsko akademijo. Tu sem ostal do specialne šole. 97. sem šel v Monakovo naravnost k Ažbetu, ker mi je nekdo svetoval, da imam tu proste roke (Sternen je rabil izraz »frej«). Ažbe se je takrat še vedno pripravljal k delu in je pravkar slikal na portretu Wolfa. Naslikal ga je z vržinko v ustih. Zelo sem se kasneje trudil, da bi to podobo spravil v domovino, pa nisem nikjer našel razumevanja. Tu sem ostal pet let, ali bolje pet zim, ker sem vsa poletja preživel na restavracijskih potovanjih in delih za Centralno komisijo. Leta 1908 sem bil v Parizu, tu so me zanimali življenje mesta in ljudje bolj kakor pa francoska umetnost, ki sem jo že prej poznal z razstav. Zdela se mi je nekam sladkobna. Vrnil sem se v Monakovo, imel tu nekaj časa šolo, nato pa sem si najel svoj atelje. Ves čas pa sem pridno razstavljal. Vojska, zatekla me je ravno na potovanju v Sibeniku, je napravila začasni konec mojemu delu. No, po vojski pa se je pričelo delo v domovini, to pa je itak marsikomu znano. Nekaj časa sem imel šolo, bil sem torej pedagog, kasneje sem postal, to kar sem še danes, le privatnik, ali kakor mi pravijo ljudje, »slovenski umetnik«. Dela je bilo dosti, za eno celo človeško življenje in še tri vatle čez...«

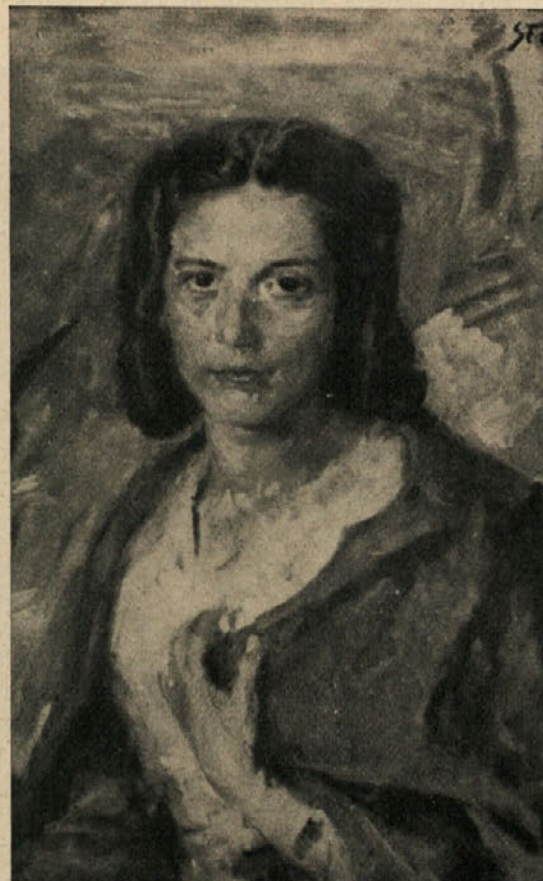
Stari mojster je utihnil in se strmo zagledal skozi okno, po katerem so zatrepetale prve deževne kaplje. Naglo se menjajoči mrak in svetloba, ki sta spreletela preko slikarjevega obraza, sta za hip naslikala bežnost spominov, ki so se izoblikovali iz gmote umetnikovega življenja. Toda v naslednjem trenutku je mojster že na realnih tleh, zopet mi vzraste misel na znanstvenika. Skoraj suho me pobara po naslednjem vprašanju.

»Stara pravda o impresionizmu...« začnem. »A, o impresionizmu! No, naslov je napačen, kar se tiče moje umetnosti in tudi na splošno! Treba bi bilo najti kak bolj splošen izraz. Kaj pa je bila n. pr. umetnost pompejanskega slikarstva? Ali baroka, pomislite na Tiepola, še bolj pa na Guardija! Saj ga poznate? (Pravim da, čeprav sem videl le eno njegovo podobo v Monakovem in nekaj reprodukcij.) No, ali ni to tudi impresionizem? Sicer pa je umetnost impresionizma le umetnost vtisa. Kdo pa ostane le pri tem?« »N. pr. — mojster se zasuče ob mizi in s prožnimi koraki, ki imenitno skrivajo leta, odhiti preko svetlega parketa k skladovnici podob, poprime eno izmed njih, jo postavi na stojalo in pred seboj zagledam blestečo »Podobo deklice«. »Ta podoba absolutno ne kaže samo vtisa, marveč je mnogo več. Slo mi je za karakter zunanje in notranje podobe upodobljenke, ter sem torej nekaj dodal in nekaj vzel. To nikakor ni le vtis! Tudi sicer, kako nastane večina mojih slik! Ze prejšnji dan si naredim načrt, kaj bom delal naslednjega. Dobim torej idejo, ki jo nato šele preizkusim na modelu, odnosno ugotovim, če je izvedljiva, interesantna. (Sternen često rabi besedo »interesanten«, ter mu služi za mnogo res interesantnih pojmov.) Če je stvar izvedljiva, jo naslikam, je pa torej subjektivna.«

»Vendar, impresionizem...« skušam reševati teorijo —

»No, če pa hočete, da sem impresionist, pa naj bom,« se mojster vedro zasmije in s tem preokrene razgovor na druga vprašanja.

Medtem se je nekam zjasnilo in val svetlobe je planil v atelje, osvetlil postavo umetnikovo, steklenice,

Portret deklice

slike, lutka, ki stoji pripravljena za študij in v hipu je nastala situacija, s katere bi Sternem »izvlekel« najmanj odlično »študijo interjera«, če že ne kar kompozicijo. V žarki luči se zaiskrijo platna, viseča po stenah, barve zažive v silni intenzivnosti. Preideva na barvo.

»Barva je sicer važna umetnostna prvina, vendar bolj dekorativnega značaja. Najvažnejše pri slikarstvu je risba in forma sploh.« Opozorim ga na njegovo posebno nagnjenje do rdeče barve. »Ne vem, če jo tolikokrat rabim, kakor se vam zdi, povem vam pa, da je rdeča barva v odnosu do drugih eden najbolj delikatnih slikarskih pojavov in da jo je na splošno morda najtežje točno reproducirati.«

»Prej ste rekli, da je risba silno važna prvina umetnosti.« Tako je, čeprav se vam morda čudno zdi, da govori »impresionist« o risbi. Seveda ne mislim tu na risbo n. pr. v smislu nazarencov. Tisto je bila nečustvena stvar, geometrija. Gre za risbo, kakor so jo gojili nekateri Francozi in drugi umetniki, risbo, ki je čustvena, ki zadene karakter predmeta, njegovo razgibanost, krenjnost! Nekateri mlajši so se vrgli na slikarstvo, pa so povsem pozabili na risbo, češ, saj tudi impresionisti ne rišejo. Toda so v strašni zmoti, ker risba je v vsaki naši sliki, le zakrita z valom svetlobe in barve. Zato pa je tudi tako s sodobno umetnostjo.«

Medtem se je znova stemnilo. Temna senca je legla od oken pošev čez prostor. Za trenutek je nastala tišina in slišati je bilo, kako siplje veter deževne kaplje ob okna.

»Kaj mislite,« sem povzel »o naši sodobni umetnosti?« »O tej stvari ne govorim rad, povem vam le toliko, da sem pesimist.«

Zopet molk. Sence v ateljeju so se zgostile. Mojstrov obraz je skoraj teman. Počivajoče dekle na podobi na steni je postala v svojih vijoličastih tonih skoraj vizionarna, čudovito se je razživel le baročni kip ob oknu.

»Ali ste zadovoljni z uspehom v Vašem življenju,« vprašam, da pretrgam molčanje.

»Zelo slabo. Skoraj vsa borba za umetnost pri nas je kruhoborstvo. In ni poti iz tega obupnega stanja. Leta teko, prihajajo ideje, toda ne najdejo uresničenja, ker venomer trka na vrata ateljejev vprašanje kruha. In potem primi za vsako delo — tu mislim tudi na restavriranje. Sicer rad restavriram stvari, ki me zanimajo, toda, koliko pa je takih del? Tako mineva čas, ki bi ga človek z vso močjo porabil za čisto umetnostna dela. Posebno vprašanje pa je naša javnost, posebno tista, ki ima denar. Koliko denarja se je in se potroši pri nas za nekoristne stvari, da bi se pa pomagalo umetnosti, na to seveda ni misliti. Ko bi bilo pri nas vsaj več pravega razumevanja umetnosti. Toda tudi tega ni, če že kdo kupi sliko, jo kupi menda kot kapital, katerega bo lahko čez leta dražje prodal. Saj jih poznam...«

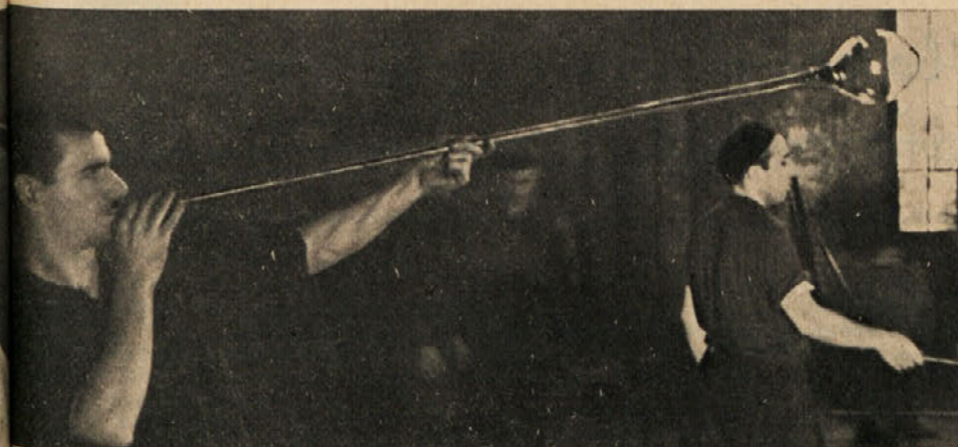
O naslanjaču

Trudna gesta z roko. Vidim, da se tu ne da kaj pripomniti, kajti resnično je vse to do zadnje črke. Hvaležen sem mojstru za te besede. Poslovim se, in ko odhajam, vidim, da je nebo že skoraj črno, kakor pred silno nevihto. Le nad temnimi gozdovi Krima je lepela ozka sled svetlobe.

KIPI — KRIŽI
SLIKE — ALBUMI
PISARNIŠKE POTREBŠČINE
PISEMSKI PAPIR

PAPIRNICA
Ljudske knjigarne
Ljubljana, Kopitarjeva 2

Poezija čipk... in beneškega stekla

Blizu otoka Burano leži otok Murano, kjer cvete steklarska umetnost, daleč po svetu znana zaradi nežnih in duhovitih oblik, ki jih vdihuje krhki stekleni snovi.

Z dolgo votlo palico vzame mojster iz peči kepo žareče steklene snovi, jo vrti in napihuje in medtem ko se steklo hladi, mu s posebnimi paličkami in pincetami daje lepe umetne oblike čaš, vaz, svetil in podobno. Ko se steklo strdi, dobi sijajno rubinasto, smaragdno ali opalno barvo.

S posebnimi finimi brusilnicami gladijo krhke ploške in jim vrezujejo razne okraske. Ta steklarska umetnost zahteva dolge vaje in nežen okus. Takih krasno izdelanih figur in brušenih posod, kakor jih vidimo tu razvrščene na mizi in polkah, pač ne zmore tovarniški stekoči trake. Odtod njihova umetniška veljavnost in cena.

Burano je majhen otok v beneški laguni, kjer že pet sto let živi posebna umetnost — izdelava prekrasnih čipk. Noben tovarniški izdelek se ne more meriti z belimi cvetkami iz nitk, ki jih večje in skrajno potrpežljive roke spletajo v lepa zagrinjala.

Otok sameva sredi morja, v tihih ulicah slišite ob določeni urah klopot cokol, ko hodijo dekleta z Burana v solo, kjer se vežbajo v umetnosti, ki so jo njihove prednice gojile že toliko stletij poprej.

S prav tankimi iglami se lotijo osnutkov, ki zahtevajo neskončno število vbodov — a tudi čut za skrite lepote kipečih in spenjajočih se cvetlic. Strojni čolnček bi bil slep za »tiste stezice«, ki jih v osnutku odkriva človeško oko in jih krasno človeško sree. Zato je to ročno delo srečno srečno delo in zaradi velikih delovnih naporov izredno dragoceno.

V Buranu je šola s približno 50 učenkami in tu jih vidite nekaj pri delu. Priznali boste, da je takle penec slap svetil in vitic, ki lije dekletu s koder, pač lepa nagrada za delo ljubezni in potrpežljivosti dolgih mesecev.

Tistemu, ki bo razvozlal Shakespearovo skrivnost...

M. Javornik

Zadnje poglavje iz Bacon-Shakespearovega življenjepisa, skritega po različnih književnih delih, ki jih poznamo pod imenom Shakespeara in drugih tedanjih angleških pisateljev, se obrača na tistega, ki bo skrivnopis razvozlal ter odkril Shakespearovo skrivnost. To poglavje prinašamo zaradi njegove pretresljivosti v celoti.

»Vzemi in beril! Kruta nuja mi zapoveduje, naj uporabljam ta suhi in težavni skrivnopis kot pot ali sredstvo za moje sporočilo.

Vsi tisti, ki bodo zvedeli, da sem jaz, ki resnico bolj spoštujem kakor slab napuh, pred kratkim objavil več del pod imeni drugih ljudi, vsi tisti bodo mislili, da sem ravnal tako iz odpora do gledališča. To pa nikakor ni res. Nasprotno; tistemu, ki zna brati skrito pisavo, bom razodel močnejši razlog kakor pa je ta, zakaj človek da več na življenje kakor na ugled in štirje vohuni so bili neprenehoma za menoj ne le podnevi, temveč tudi ponoči.

Čas sam ne bi zadosti pojasnil mojih razlogov. Ker pa bo prišel čas — ne vem kdaj — ko bo to skrivno delo zagledalo dan, bo moje sporočilo pač popravilo sodbe, ki se jih bo ves svet vnaprej ustrašil. V svojih skritih delih, ki razpravljajo o resnici, sem že omenil, da resnica iz zmote vstane in da ne more v njej izginiti. V mraku in v zmedbi pa z njo ni tako. To se pravi, da ob svojem času vstane iz zmote, ki je le napačno ime zanjo, da pa zapuščena in izgubljena v naročju zmede, ki ne pozna nobenega imena, tvega, da bo docela in za vekomaj izginila.

S tem da sem svoje spise postavil pod varstvo znanih imen, sem dal trden temelj zanesljivosti, sem kakor na skalo postavil trdno prepričanje, da bo roka časa mogla pripeljati resnico na beli dan.

Greene, Spencer, Peele, Shakespeare, Burton in Marley — kakor ga pišejo včasih — ali po običajni pisavi Marlowe, so mi dozdej služili za krinke. To mi ni povzročilo opazljivega presenečenja, zakaj na naslovih so njihova imena, ki so bralcem domača, imena, ki niso izmišljena, temveč pripadajo živim ljudem ali pa vsaj ljudem, ki so kdaj živeli.

Kadar sem rabil ime kakega človeka, sem mu dal slog, ki je zanj naraven, pa vendar tak, da bi se lahko zdelo, da je moj.

Ta ukrep ne bo odpovedal. Dokazoval bo, da ta dela prihajajo izpod moje roke, ko boste opazili te različne načine in odkrili skrivnopis, ki je sestavljen tako, da bo razvozlatcu pomagal pri preučevanju zgodbe, ki je skrita znotraj. Z uporabljanjem skrivnopisa z dvema vrstama črk, ki tvori najtežavnejšo skrito pisavo, ne dajem morda samo preprostih in javnih pravil glede te panoge, temveč morda tudi kako koristno uslugo ali zgled.

Če bi pa morda nihče ne opazil skrivnopisa in ne odkril tajnih pisem, sem moral sestaviti abecede, ki bodo kazale, kako uporabljaj skrivnopis. Uporabljal pa bom drugačne črke, kakor jih uporabljam tu, zakaj z zdaj ne maram izdati sestava, ki me je veljal toliko noči brez sna in toliko mučnih dni. To bi bilo prav tako, kakor če bi smisel uganke razodeval otroku ali pa reševal šolarsko nalogo.

V tem delu sem nekaj pokazal. Kdor hoče mojo uganke razgonetiti, naj stori prav tako in naj si zasluži plačilo z bojem, če ga bo kdaj sploh zaslužil.

Slehernik išče ugled in večje slave mu ne more prinesiti nobeno drugo prizadevanje. Če se boš torej spravil

na delo, bo prišel dan, ko boš utrgal lovor, zakaj tvoje zanimanje bo vsak dan raslo in nihče te ne bo mogel spraviti od dela.

Meni ta načrt nalaga veliko delo, toda delo, ki ga boš opravljal ti, bo dosti lažje. Ze precej dni je — kaj dni, skoraj že celo leto — kar imamo to delo v roki. Nič čudnega torej, če je to utrudljiva naloga in malce suhoparna. Utrudila bo najtrdozratnejšo glavo. Pa bo moja radost le presejala prestani napor, ko bo delo končano.

Vsi, ki pišejo igre za gledališče, so deležni zaničevanja. Zato se nihče ne čudi, če izide igra, ki prinaša denarja, in visi pod njo katero koli ime. Zaradi tega imena, pod katerim se skriva pisec, ga ne bodo spoznali ali ga sumili, da je on odgovoren za delo. Če je torej treba krinke za kake redke zgodbe, je to najvarnejša pot, zakaj mož, ki je tako ali tako služil denar, ne bo rad razodel nikomur, najmanj pa kateremu tujcu vira svojega zaslužka, kar je pač dovolj razumljivo.

Dolga leta že posvečam svoje misli temu delu in mu žrtvujem toliko svojega časa, kakor le dopuščajo zahteve našega poklica. Lahko se pregovarjate o mojih razlogih, toda zdé se mi vredni in pravilni, da obveljajo, čeprav so moje želje in načrti skoraj podobni čudesom, ker me velike misli obiskujejo v molčečih nočnih bdenjih. Mlad človek lahko zaradi ene same besede vidi, kako se mu vse obrne drugam.

Kakor potok, ki bruha iz divjega gorskega grla, pogosto speljejo po poljanah v strugi, katero so mu skopali, da izgublja svoj zagon zaradi jezov, tako tudi mlad človek čuti, kako se mu spreminja srce v prsah. Pride pa trenutek, ko udari resnica kakor strela, tako trdo, strogo in neizprosno, da se mlade duše opotečejo. In občutljive duše dajo iz sebe krik nesreče, kadar jim je brezobzirno zadana rana.

Zatorej sem v svoje igre vrgel svoja čustva, kakor se prevračaj in razgrevajo in drve po svoji poti.

Navidezna vsebina mojih del — iger, pesnitev, znanstvenih spisov — pogosto nima nič zveze s tistim, kar je v njih skrito.

V eno izmed teh del je prišlo nekaj šolskih stihov, zakaj zdeli so se mi dobri in vredni, da se ohranijo v moji predragoceni skrinjici, v kateri je toliko mojih ur, ki jih ni mogoče oceniti. Celo moja prevoda dveh Homerjevih neumrljivih pesnitev in celo dosti manj vrednih reči imajo svoje mesto v mojem skrivnopisu. Med njimi sta dva speva, ki ju je naš veliki latinski pevec zapustil v svojem jeziku in ki sem ju jaz prevedel — Vergilova »Eneida« in »Ecloge«. Večina prevodov, kakor sem že dejal, ima svoje mesto pri tem mojem delu. Zato jih ni treba imeti za manj vredne, zakaj to je zavržno moje najboljše in najbolj zglajeno delo.

Moje igre še niso končane, toda mislim jih nekaj v kratkem objaviti. Toda delo z dvema vrstama črk zahteva toliko časa, da boste pač razumeli, da je že dosti, dosti dela potem, ko se zdi, da je knjiga pripravljena za tisk. Zato ne bi mogel povedati, kdaj bodo izšle druge igre.

Naslednji zvezek iger bo objavljen pod imenom W. Shakespeara. Nekaj dosedanjih že nosi na naslovni strani njegovo ime, toda so vse moje delo. Zato nisem hotel izbrisati marsikaterega drugega imena, ki ga sam imam za enako zaslužno. Ker sem dal že nekaj svojih iger uprizoriti v njegovem gledališču, bom tako ravnal dalje, zakaj naredil sem ga sužnja svoji volji.

Moje ime nikdar ne spremlja nobene igre, toda pogosto se javno prikaže pod skrivnopisom, ki ga spretni umi lahko razberó v grškem in v latinskem besedilu. Ker tega nihče nikdar ne opazi, ostaja skrivnost v svoji zakladnici in nihče ne ve zanjo. Še je pokrita kakor pod gostimi meglami, toda kmalu boste imeli v rokah vse najvažnejše dela tega velikega skrivnopisa, skovanega dosti tanjše od zlata.

Prav malokdaj je mogoče katero delo objaviti tako, kakor je bilo v prvo napisano brez majhnih sprememb. Ker pripravljam precej novih reči, ima moje pero malo ali nič počitka. Popisovanje skrivnosti daje največ opravka mojim mislim, zakaj delati resnične in pravilne zapiske o zgodovini Anglije ter o življenju kraljice Elizabete zasluži, mislim, dosti več pozornosti, kakor pisati še tako napeto pripoved, ki si jo morejo ljudje izmisliti.

Zunanjščina mojih iger bo zanesljiv dokaz, da so moje besede resnične, če je dokaz potreben, zakaj nihče ni sposoben pisati z večjo lahkoto kakor jaz. Toda če ne bi tako težavnemu delu posvečal toliko časa, bi bilo mojih spisov dosti manj.

Moje igre so različnih vrst: zgodovinske, burkaste in žalostne. Veliko jih je na odru, toda vse so bile uprizorjene pod imenom W. Shakespeara in so si pridobile trajen sloves, o čemer ni dvoma. Burka, zgodovinska drama in žalna igra so enako priljubljene. Zato sem se odločil, da bom pisal v teh oblikah, čeprav žalna igra najlažje seže tudi do najobčutljivejših duš, katerim se vzišene in žalostne reči prilegajo bolj kakor tiste, ki vsebujejo le nekaj resničnega, pa so sicer prenežne in predragocene, ali presurove, prenizkotne in prenedostojne.

Pri zgodovinski dramati zahtevajo nekateri poglobitvi in važni dogodki okrasja, ki ga, kakor vidimo, marsikdo občuduje in hvali. Izmenjava prizorov in krajev privlači oko in gódi domišljiji. Igre vseh vrst pogosto, se zdi, uganjajo na odru, ko bi nas pri preučevanju manj vlekle. Da govorim odkritosrčno: bolje je obračati se naokus

ljudi kakor na njihovo sodbo. Toda ker pišem resnico, ne bom zagrešil tu ničesar, kar bi bilo v spotiko zdravi pameti ali mi vzelo cilj izpred oči. Razkrinkavam slabosti, naj bodo moje ali drugih, in pogosto slabosti neprijetno splošne vrste. Bil sem od blizu priča dogodkov in sem z jasnim očesom videl reči, ki jih zapisujem v tem poročilu, ker sem s skrajnim hrepenjem hrepenel po tem, da bi pravilno sodil o stvareh, ki so čez vse važne in zanimive zame, pa konec koncev tudi za druge, v toliko bolj, ker bi brez tega ne bilo nobenega resničnega zgodovinskega poročila za prihodnje čase.

Ta dela delim na več skupin, da bi jih vsaj nekaj ušlo nevarnosti.

To bo največje delo naše dobe. Njegov sloves bo segel v tujino do najbolj daljne dežele za morjem. Kadar bo imenovano ime Francisa Bacona, bo moralo ob njem tudi ime razvozlalca uživati enako čast tedaj, ko bo najdba te skrivnosti poplačana. Oni je moj tovariš, ki bo vzdržal pri delu navzlic skušnjavam, da bi odnehal, kakor bo to storil marsikdo. Več komedij, ki so, kakor lahko rečemo, zdaj nepoznane, ker nimajo za naslov nič več, kakor tisto, kar potrebujejo igralci, da se jih spomnijo, piščevo ime pa je v njih skrito, več teh komedij bo objavil Shakespeare, brž ko se bo zdelo ugodno in primerno. To se pravi, objavljene bodo pod njegovim imenom, ki je že stalo na čelu marsikateri izmed najboljših iger, ki sem jih mogel spisati. Tem igram dodajam vedno novih in spišem na leto dve do šest iger za oder.

Po nasvetu dobrega prijatelja nisem opustil te krinke, čeprav naš Shakespeare več ne živi,* zakaj dva druga, tovariša našega igralca — ki bi nedvomno rada objavila te igre — ne bi s svojimi imeni tako dobro zakrinkavala našega dela. Do tega bo seveda prišlo šele, ko bo trenutek kar se da ugoden.

* Umrl je 23. aprila 1616.

Zanimiv pogled na sadni trg Rialto v Benetkah, ki ga vsak dan zalagajo nešteti otočki v beneški laguni.

Pogled z letala na Džarabub, libijsko zelenico in trdnjavo, ki ga vojna poročila večkrat omenjajo.

Veliko dela bo treba dopolniti v kratkem času, če naj prejšnjim igram dodam še precej novih, kar se zdi, da je potrebno. To zlasti še, ker mi to gre dosti bolj izpod rok kakor nevezane besede ali lažje pesnitve in daje tudi mojim bralcem več zadoščenja. Uprizorjene na odru pa nudijo igre še več ugodja in prinašajo piscu dosti več, bodisi zlata ali časti.

Ob svojem času se vam bo moje novejšo delo zdelo močnejša sila, ker jo je moja misel gostila in poglobila. To silo mora spoznati marsikdo, če bere kako tako delo, kakor je moja drama z naslovom »Kralj Henrik Četrty, prvi del«. Drugi del iste drame ter drama z naslovom »Othello« razodevata poznanje življenja, kakor ga ne najdete v običajnih igrah, ki nosijo na naslovni strani ime istega pisca. Ta zadnja dela so krona slave za moje pero, kakor sem že večkrat dejal, čeprav kaže njihova odličnost razne stopnje, kakor morate vedeti. Zatrдно ste pa že spoznali vzrok, zakaj je tako, saj je bilo jasno pokazano, da je to odvisno od časa in pa od narave skrivne in vidne zgodovine. Zato bo iz celotne izjave mojih del* nekaj izpuščenega, nekatera druga dela pa bodo notri iz razlogov, ki sem jih zdaj povedal.

Poglavitno v tem trenutku je, da si dobro vtisnete v spomin moja pravila. Marsikatero pravilo je skrito v delih, ki so malo vredna, kar je treba priznati. Ker je polovica del, ki jih bom zbral, že izšla pod imenom Will. Shakespeara, mislim, da bo prav, če izdam »folio« tudi pod tem imenom, zakaj naš kralj bi se brž maščeval zaradi žalitve, če bi mu kdo odrekal pravico do vladanja. In kraljev meč je dolg; kamor ne seže z njim, ga bo pa zagnal.

Kar se pa tiče iger, se resnica hitreje pokaže iz znote kakor iz zmede. Zato je docela trdno, da bo tudi zdaj tako pri ljudeh modrega in razsodnega duha, ki bodo pustili pri miru ime človeka, znanega v gledališču in pri njegovi bivši veseli družbi tovarišev iz iger, ki so mu bile navzlic dolgemu igranju neznane kakor detetu.

Mislim, da je prav, če ravnam tako, zakaj s tem sejem svoje pravo zrnje na vse vetrove in na vse rode. Kakšno bo neki ob žetvi? To žito mora napolniti dobršno kaščo. Ali zlata žetev moja — ne takoj, zakaj čas se počasi giblje, pač na dan, ki se bo Bogu zdel pravi in primeren zato? Sodim, da bo tako, zakaj v mojem samotnem srcu se je razblinilo kakor sneg že prenekatero bajno upanje, od katerega so si moje želje obetale vsega sadu. Morda bodo deležne slave dela, ne pa pisec, ki je s takimi težavami skrival v teh spisih svoje ime, da ga dozdaj ni nihče uganil. In čas, ki mi je dan za to delo, je dragocen kakor zlato, knežji dragulji ali škrlatna oblačila.

Če mi je dovoljeno, da pokažem očem javnosti tudi svoje starejše spise in to v tisti obliki, kakor so izhajali kasnejši, bo dovolj, če zberem vsa svoja manj znana pesniška dela, ne le igre, temveč vse stvari te vrste, o katerih ljudje mislijo, da so jih spisali Greene, Edmund Spencer, Peele ali W. Shakespeare, ki pa izvirajo vsa iz

* V izvirniku »my folio«.

mojega duha. Tudi spadajo tja vsa vredna dela v nevezani besedi, mladostni plodovi mojega peresa, ki so večkrat omenjeni v poznejših knjigah.

Moja dela, objavljena zdaj pod mojim pravim imenom ali pod tistimi imeni, pod katerimi me ljudje poznajo, kakor to zdaj ve tisti, ki je to skrivnost razvozlal, bodo močno povečala njegovo vnemo. S temi besedami merim na delo, ki ga zdaj lahko docela razumeš, to je, na moje naravne skušnje, ki so za zdaj še nepopolne.

Ti moj pravi, čeprav nevidni prijatelj, sleci tem delom oblačilo zmote in jim ne daj več sposojenega, čeprav častitega naslova. Nositi morajo moje lastno ime in tudi moj lastni in primerni naslov, ki ga mora tudi razvozlalec moje skrivnosti zdaj priznavati.

Ker se mi zdi, da ima moje delo dosti vrednosti za bodoče ljudi, moram že ob svojem času skrbeti za svoje rokopise, kakor vidimo, da so to delali v davnih pozabljenih dobah. Če pomislimo, da je tiskano delo talec sreče, se bo temu torej le malokdo, ki bo odkril predragoceni, čeprav še ne popolni skrivnosti, čudil, če posvečam temu poslu svoje darove in precej svojega časa, saj je vse to velike vrednosti za ohranitev teh rokopisov.

V pričanju mojega dela je modrost, zakaj zatrдно je iz dela videti namen in pričevanje, naj mu bo že usojena taka ali taka usoda. Kajti vse, kar bo nosilo moj pečat, vse, kar bo nosilo moje ime — ime, ki mi je priznано kot pravo in pravično — vse to bo v prihodnje deležno hvale sveta.

V mojih igrah in v tem najljubšem mi delu, ki ga imate zdaj v rokah, boste pogosto videli eno misel. Ista misel ali zamisel v delih, ki se zde docela različna, družijo vsa ta dela z vezmi, ki kažejo na medsebojno sorodnost, kakor je bilo pogosto razvidno. Zatrдно bo prišel čas, ki bo razodel smisel, ki je v njih. Nekoč, ko bo o meni ostal le še spomin, se bo rodil jezik, ki bo razglasil mojo zgodbo in razodel trud vsega mojega življenja.

Moja želja je, da bi moja dela zbrali in znova začeli prav tako pregledovati in preskušati kakor poprej. Samo tista, ki nosijo krinke, morejo vreči to mojo setev na širne globine Časa, če ne, bi se razodetje za dolgo zavleklo. Meni se čakanje brezdvomno ne sme zdeti daljše kakor razvozlalec moje skrivnosti, ker sem mu morda zaupal več skrivnosti ali ker sem dalje čakal. Ne ostaja mi nič drugega, kakor da z utemeljenim in prav trdnim zaupanjem pošljem svojo ladjo, težko naloženo s tiskanimi deli, ki bodo v bodoče prinašala tudi tebi napredek, čast in korist, na širno vodovje Časa. Verujem, da se bo vsaj nekaj del upiralo valovom, viharjem dolgih let in morda stoletij.

Ali se niso dela plemenitega pesnika Homerja zibala po morjih Časa okoli dva tisoč let, ne da bi se bil izgubil en sam zlog ali ena sama črka? Zatrдно ni razloga, da bi se bali, da se ne bi razni rokopisi izgubili, razen če bi skrivnost odkrili pre zgodaj.

Menil sem, da bi se vse to utegnulo zdeti čudno in da bi ob kakem času ali ob kateri priliki utegnili vzrasti kaki dvomi. Toda presenečenje spi — dvom je mrtev. Za zdaj nisem videl, da bi se bil vzdignil dvom ali spor. Nihče ne odpira oči bolj na široko in ne raziskuje teh iger ali pesnitev, ki vstajajo izpod ohlajenega pepela kakor Feniks. Tisti, ki bo razvozlačeval moj skrivnopolni, bo moral moje igre rešiti tega zmotnega videza, zakaj drugače ne bo dobil dolžnega mi priznanja s primernim ugledom za vse, kar sem obilno delal, bodisi da so bile to gledališke igre ali pa zelo cenjene pesnitve.

Medtem ko marsikateri pisatelj takoj dobi nagrado za svoje delo, čakam jaz svoje od bodočih ljudi, in bodočnost mi mora dati pravično plačilo za sedanje pomanjkanje slave. Bodoča ljudstva na daljni obali* bodo dokazovala, da je resnična beseda, ki pravi:

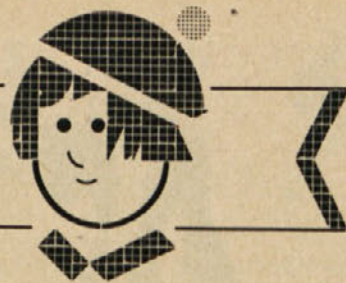
»Moža časte povsod razen doma.«

Ker je to res tudi danes in tu, za nas, ki živimo v krajih, na katere ni nikdar stopila božja noga, kakor pred šestnajst sto leti v Palestini, čakam zato tudi jaz tega dne.

Francis Bacon.

* Pod tem lahko razumemo čudovito točen namig na Ameriko, kjer je mrs. Gallupova prva razvozlačevala Bacon-Shakespeareovo skrivnost.

Iz Milanovega počitniškega dnevnika

Zorko Simčič

Ah, kako rad bi spoznal tistega gospoda, ki je izumil počitnice. Počitnice so sijajen izum, ki bo vedno moden. Ves dan je na razpolago našim duševnim potrebam, tako pravi očka. Mislim, da je res. Po zajtrku se gremo z bratcem in sestrico igrati na dvorišče. Igramo se trgovino. Prodaja vedno sestrica, ki dobi od mamice zjutraj dve jabolki. O, ko bi vi poznali mojo mamico! Moja mamica je moje vse! S tem je dosti povedano. Včasih me kara, včasih natepe, včasih sva si pa še čisto dobra. Nekoč je nisem ubogal in sem splezal na drvarnico. Potem sem padel dol in padel tja, kjer me očka večkrat nabije. Očka se je smejal, ker sem debelo pogledal, ko sem priplaval na tla. Mamica pa si je brisala nos in oči. Moj nos je bil rdeč. Takšna je moja mamica. Pridite si jo ogledat!

Torej mamica da vedno dve jabolki in sestrica jih prodaja. Midva z bratom kupiva, plačava pa nič. Potem se ona joče, midva pa splezava na streho drvarnice. Potem je očka jezen in midva postaneva osla.

Letos sva dobila še eno sestrico v zameno za bratca, ki je lani umrl. Igrali smo se, kdo se bo bolj nagnil skozi okno in on je zmagal. Ko je prišla nova sestrica k nam, se je zelo jokala, še bolj pa midva z bratom, ker razen nje nisva dobila nič za god. Nova sestrica se še sedaj joče in je sploh še zelo otročja. Če se jaz derem, dobim klofuto, če se pa ona, pa jo pridejo tolažit očka, mamica in še druge gospe iz naše hiše. Mamica pravi, da bo dobra pevka, ker se še sedaj vadi. Naša mamica se gotovo ni dosti jokala, ko je bila še nova...

Po obedu berem časopis. Najbolj mi ugajata Tinček in Tonček. Kadar sta v nevarnosti, se moja starejša sestrica vedno joče, midva z bratom pa se smejiva: ha, ha, ha! Saj veva, da se jima nič ne sme zgoditi, ko pa je gospod urednik rekel našemu očku, da bo roman izhajal še tri mesece. Če sta v zelo hudi nevarnosti, naredi očka uraden obraz in pričnemo kovati načrte, kako bi se ju dalo rešiti. Kdor ima najboljše načrt, dobi od očka klofuto in priznanje, da je tič.

Popoldne postanem zopet lačen in je zato večerja. Potem se igrava z bratom Martina Krpana in Brdavsa. Včasih je on Krpan, včasih pa jaz. Tepen pa je vedno on, ker sem jaz močnejši. Ko se oba dereva, naju napodi mamica spat in drugi dan so zopet počitnice.

*

Danes smo se pripeljali k stricu na počitnice. Kajti niso počitnice samo v mestu, ampak tudi tu. Peljali smo se skozi Ljubljano. Danes sem si jo dobro ogledal. Ljubljana je veliko mesto. Po cestah visi električna železnica. V Ljubljani je tudi nebotičnik. Mimo teče reka Ljubljanica. Sredi mesta je grič, na katerem je hiša in ki ji tukaj pravijo grad. Očka je dejal, da ima mnogo ječ in podzemeljskih hodnikov. Na vrh se pride po lesenih stopnicah. Zgoraj je lep razgled in čuvaj. V Ljubljani je tudi mnogo spomenikov, zato da se golobje lahko odpočijejo, kadar ne morejo leteti dalje. Ljubljana se veča in veča in zato res zasluži ime bela Ljubljana.

Tu pri stricu je zelo lepo. Stric je zelo bogat in ima konja, dve kravi in tudi dva sina. Najbolj mi ugaja konj. Konj je najbolj priljubljena domača žival. Če ima daljša ušesa in je majhen, mu pravijo osel. Včasih sem tudi jaz osel, vsaj očka mi tako pravi, čeprav imam manjša ušesa kot on.

V šoli smo se učili, da beseda ni konj. Toda tudi osel ni konj. Stričev sinko Jurček pravi, da so ljudje nastali

iz opic. O njem sem prepričan, da je res, toda da bi moj očka nastal iz opice, tega pa le ne verjamem. Kako bi bilo smešno, da bi moj očka kdaj plezal po kletki in kazal ljudem jezik. Mogoče pa je le res, ker si še sedaj mora briti brke. Tudi konj ima brke in še zadaj. Iz njih delajo krtače.

*

Včeraj, v nedeljo, smo bili na gostiji pri nekih znanih. Ko smo že šli domov, mi je domači fantek povedal, da so blizu v gozdu škorci. Vprašal sem mamico, če smem iti v gozd. Ona mi je dovolila. Kmalu sva enega mladega škorca ujela in ko sem se vrnil k hiši, smo se odpravili z vozom domov. Škorca sem imel skritega v žepu. S kljunom mi je raztrgal žep. Potem me je ptič kavsnil po trebuhu. Zakričal sem in mamica me je vprašala, kaj mi je. Po pravici sem povedal, da me po trebuhu ščipa. Mamica je zbledela in dejala, da imam najbrž tifus. Potem jo je očka resno pogledal izpod naočnikov in brundal, kako dobri so ti ljudje, pri katerih smo bili in da jih moramo zato še večkrat obiskati. Potem je dejal, da me ščipa najbrž zaradi piva. Očka je namreč pil pivo, midva z bratcem pa sva lizala pene. Ker me je škorec le preveč pikal, sem ga zgrabil za vrat in ga vso pot do doma tako držal. In res je dal odslej ves čas mir. Srečno smo pripotovali domov.

Ko sem vzel škorca iz žepa, sem videl, da ni več škorec, ampak mrlič. Ko je to mamica videla, je padla v nezavest in služkinja ji je držala pod nos goreče cunjce. Očka pa je rekel: »Takšnega osla pa še nisem videl.«

In ko sem mu rekel, da jaz tudi ne, in da to sploh osel ni, ampak škorec, me je poslal klečat na koruzo in mi rekel, da bom postal zločinec in da naj se kesam.

Jaz pa sem se kesal in jokal, ker koruzo je trda. Od takrat ne jem več koruze in stricu Dominiku, ki jo je prinesel k nam, vedno pokažem jezik.

»Lovec« med lovci

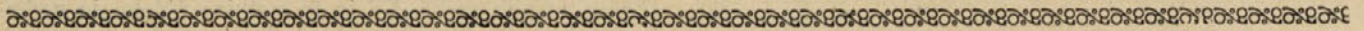

»Ali bo prijela ali ne?«

MODA V JESENI

1. Teman plašček, pri vratu visoko zapet. Dolnji del rokavov je močno napihnjen, pri zapestju pa se zožuje.
2. Tričetrtinski plašč je v sedlu okrasno naguban. Ogrnemo ga lahko čez toplo jesensko obleko.
3. Plašček iz dveh različnih kosov blaga. Poleg tega so značilni zanj tudi kimono-rokavi.
4. Volnen kazak na bokih in v pasu nabran. Ker je drugače preprost, je ostalo oblačilo lahko bolj »posebno«.
5. Kostim z zvončastim krilom in jopico, katere robovi so zobčasti. Na ramenih je zadržnjena.

ZA OTROKE

1. Obleka za malo solarko iz rožnatega volnenega blaga. V živetku je nabrana.
2. Mladi dečko se bo prav dobro počutil v novi obleki z velikimi žepki, ki lahko skrijejo vse tiste »posebnosti«, ki bi se lahko izgubile.

3. Zvončasto krilce z naramnicami. Zraven bluza z dolgimi rokavi ter malim belim ovrtnikom.
4. Otroška obleka, v sedlu nabrana, z napihnjenimi rokavčki in nagubanim krilcem.
5. Deška obleka. Srajčka ima dolge rokavčke, reverje in žepke iz pisanega blaga ali kockastega sukna.

6. Popoldanski plašč iz zelenega tvoriva. Na ramenih je naboran, na bokih pa ima na vsaki strani po tri zlikane gube.

7. Preprost jesenski plašč je okrašen s temnimi žepki in ravno takimi trakovi.

8. Kostim s kimono-rokavi. Ramena ter gornji deli žepov so iz progastega tvoriva, dočim je ostalo enobarvno.

Jesen se bliža s hitrimi koraki. Z njo prihaja tudi skrb za kroje plaščev ter kostimov. Toda brez potrebe. Saj nam moda nudi toliko lepih modelov, kolikor listja premore pisana jesen.

SODOBNA KUHINJA

Ze vedno so ljudje govorili o kuharski umetnosti, a prejšnje čase so kuharice svojo umetnost dokazale s tem, da so iz obilice kuhinjskih dobrot pripravile čim okusnejša in čim lepša jedila. Današnja kuharska umetnost pa hodi čisto druga pota. S tem, kar ima gospodinja na razpolago, mora varčevati, da ji prazgodaj ne polde, a vendar nasiti svojo družino vsak dan s čim izdatnejšimi jedili. Hvala Bogu smo v poletju toliko na boljšem, da imamo dobre in sveže ter cenene zelenjave v zadostni meri, da z njo nadomestujemo pičlo odmerjene količine mesa. Kar pa gospodinja najtežje pogreša, sta mast in olje. Kako si tu pomagamo? Predvsem ne smemo zavreči nobene maščobe. Včasih, če smo kupile kak bolj masten kos govedine za juho, smo sicer vse skuhale, a kuhano maščobo smo zavrgle. Danes pa pustimo pri mesu samo toliko masti, kolikor je potrebno, da bo juha dobra, ostalo narežemo na drobne koščke, jih raztopimo in na tej masti prepražimo jetrca, čebulo, grahove luščine, in vse vrste zelenjave, ki spadajo v govejo juho. Lahko skuhamo juho za dva dni, a če je mastna, posnamemo strjeno mast, ko se ta shladi, s tem preprečimo, da se nam juha v vročini ne skisa. Če imamo kaj več loja, ga raztopljenega pomešamo s svinjsko mastjo in porabimo za prežganje pri zelenjavah. Neka gospodinja je še v prejšnjih dobrih časih pripravljala zabelo na sledeč način: vzela je tretjino slanine, tretjino loja in tretjino olja. Zrezano slanino in loj je raztopila in temu dodala olje. Vse skupaj je nalila v posodo in belila s tem jedila. Tako pripravljena zabela se dobro drži, je zelo izdatna, cenejša in vsled tretjine olja lažja kakor samo svinjska mast. To je posebno važno za tiste, ki ne prenesejo duha po olju, ki se ga v tej zmesi sploh ne čuti.

Če pečemo teletino ali svinjetino, odlijemo, ko se je pečena lepo rumeno opekla, skoro vso mast, da se nam preveč ne zažge, v drugo posodo in jo potem uporabljamo za makarone, polento, žgance, rezance, emoke ali zelenjavo. Pečenki pa prilijemo malo vode in jo dušimo v pečici do mehkega. Pečenka ima izvrsten okus, maščoba pa, ki bi se sicer prišla posode, se v vodi odkuha in da dobro omako. Posebno še, če dodamo malo smetane in košček starega kruha, ki naj se v omaki raztopi.

Precej masti prihranimo pri zelenjavah tako, da špinačo, grah, cvetačo in stročji fižol kuhamo ali dušimo v vodi, ki smo ji dodali malo mleka. Taka zelenjava rabi veliko manj maščobe, pa je kljub temu okusna. Krompirjevo in fižolovo solato zabelimo lahko s oljem, ki smo ga morda prihranili od sardin. To olje je bolj mastno in zato izdatnejše. Krompirjeva solata je pa tudi dobra, začinjena s sledečo omako: skuhamo 1 do 2 jajca, rumenjake pretlačimo in jih zmešamo z malo goveje juhe, osolimo, popopramo in dodamo zrezanega česna, petršilja in nasekljan beljak. Kdor ne mara česna, ga nadomesti z drobnjakom.

Zelena solata zahteva ali olja ali pa slanine. Na deželi, kjer so klali, imajo gotovo kaj prekajane slanine. Na koščke narezano razbelimo, ji dodamo po potrebi kisa, ki ga prevremo in polijemo z njim solato, posebno dobro je narezana solata iz zeljnatih glav.

Piškotli iz enotne moke.

30 dkg enotne moke zmešamo z 20 dkg sladkorne sipe, dodamo 2 celi jajci, eno žlico medu, 8 stolčnenih nageljnovih klinčkov in za nožovo konico jedilne sode. Iz te zmesi zgnetemo gladko testo, narežemo enakomerne koščke, podobne zamaškom, katere pokladamo na pomazan pekač precej daleč vsaksebi, ker močno narastejo in se razširijo. Spečemo jih v topli pečici. Sveži piškoti so precej trdi, zato so boljši, ko so nekaj dni stari in se zmehčajo.

Vse to Vam nudi narava zastoj...

Dobra domača zdravila

1. Hrast.

Proti ozeblinam: 400 gr mlade hrastove skorje kuhajte v 2 litra vode pol ure. Kopajte ozeble ude v tej zavrelici vsaj enkrat na dan.

Proti zastrupljenju: Zavrite v litru mleka pest zmlete hrastove skorje in pijte to mleko tako dolgo, da začnete bruhati. Seveda pomaga to zdravilo le v začetku, ko strup še ni prešel v kri.

2. Brinje.

Proti nalezljivim boleznim: Če se hočete obraniti kake nalezljive bolezni, pojejte dvakrat dnevno po 10 jagod. Če zažgete v sobi pest suhih brinjevih jagod, izvrstno razkužite zrak.

Za dobro kri: Zdravite se štiri do petkrat na leto takole: Začnite s 4 jagodami dnevno in pojejte vsak dan po eno več, tako da pridete do petnajst, nato ravnajte obratno, da pridete zopet do štiri. Jagode je treba dobro pregrizti, sicer so težko prebavljive.

3. Bor.

Proti naduhi: Pripravite zavrelico iz enakih delov borovih igel, hrastove skorje, vrbove skorje in orehovitih listov. Približno 20 do 30 gr na pol litra vode. Nato vdihavajte paro te zavrelice.

Proti revmatizmu: Isto zavrelico uporabite za obkladke, ki jih pokladate na boleče mesto.

4. Breza.

Proti bolečinam v križu: Skuhajte čaj iz brezovih listov. Vaujte pest suhih listov na skodelico vode in pustite, da vre 10 do 15 minut.

Proti zlatenici: Skuhajte 50 gr brezovih listov v litru vode in pustite stati dve uri. Pijte dvakrat dnevno po pol skodelice.

5. Vrbenja.

Proti oslovskemu kašlju: Zavrite pest vrbenjinih listov v vinu, kateremu ste dodali polovico vode, in dajte otroku dve skodelici dnevno. Pije naj v majhnih požirkih.

Za rane: Umivajte večkrat dnevno rano z zavrelico iz listov, nato jo obvezite s kosom platna, katerega ste tudi namočili v tej vrbenjini zavrelici. Obnovite obvezo večkrat dnevno.

6. Dišeči loček.

Proti kašlju: Najprej dobro očistite korenine v mrzli vodi, nato napravite čaj, in sicer kuhajte osem korenin v četrti litru vode.

Proti omedlevici in slabosti: Vzemite 20 kapljic ločkovega soka na koščku sladkorja. Sok pripravite takole: vlijte v kozarec za vkuhanje, katerega ste do polovice napolnili s posušenimi in stolčnenimi koreninami ločka, z vodo razredčenega žganja (sedem delov vode in tri dele žganja). Skrbno zaprite kozarec in pustite 15 do 20 dni. Vmes večkrat dobro pretresite.

7. Repinec.

Za dobro prebavo: Kuhajte 10 do 15 minut pest repinečevih listov v skodelici. Pijte po eno skodelico zjutraj na tešče in zvečer, preden greste spat.

Proti vnetju v ustih: Zavrite dve pesti listov v lončku vode. Ta čaj je izvrstna za grgranje in pozdravi hitro vsa obolenja v ustih.

Proti lišajem: Namakajte eno uro liste v mrzli vodi, nato jih kuhajte 25 minut (40 gr listov na 1 l vode), napravite obkladek na bolno mesto, seveda ga morate večkrat premenjati.

Nekaj mladostnih oblek za jesen

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

1. Mladostna obleka iz kariraste flanelne je okrašena s temno progo okoli vratu in rokavčkov na dolnjem robu krila in žepih. Pralna garnitura z nazobčanim ovrtničkom se lahko zmenja.

2. Temnomodra volnena obleka, ki je okrašena z garnituro iz belega svilenega pikéja. Krilo ima spredaj dve globoki vstavljeni gubi.

3. Praktična obleka iz karirastega volnenga jerseyja ima bogato nagubano krilo. Sirok vstavljen pas v obliki steznika.

4. Pričujoči model je iz temnomodro in vinkordeče črtaste krega. Moderni netopirski rokavi in pentlja iz belega pikéja ob vratu in na pasu dajejo obleki nekaj praznji videz.

5. Temnomodra obleka iz lahkega krega ima spredji del v obliki nekakega telovnika iz svetlomodrega krega. Kratki raglanski rokavi.

6. Preprosta obleka iz vinkordeče volne ima garnituro iz belega pikéja. Krilo je precej zvončasto.

7. Dvodelna sportna obleka iz čokoladnorjavega jerseyja ima bogato plisirano krilo. Dolga jopica se zapenja ob strani. Bel ovrtnik in izrez usnjen pas sta edini okras tega praktičnega modela.

8. Zelo mladostna obleka iz lešnikastorjavega volnenga blaga ima spredaj vsite tri 8 cm široke ploščate gube, ki se ponavljajo tudi ob vratnem izrezu. Dežji ovrtnik in manšeti na kratkih rokavčkih so obrobljeni s temnorjavim rips trakom.

Deset dobrih nasvetov gospodinji

1. Najboljši nasvet ne pomaga nič, če ga nimate ob pravem času pri roki. Posamezni lističi, izrezani iz različnih časopisov, ki se potikajo po žepih in ročnih torbicah, vam ne pomagajo dosti. Npravite si kartonast ovoj z naslovom »Kuhinja«, »Gospodinjstvo« ali kaj podobnega in vse bo lepo urejeno in takoj pri roki.

2. Preproge lahko očistite takole: Osmazite pol kilograma zrelih paradižnikov in jih polijte z 2 in pol litra vrele vode ter pustite 3 ure. Z odlito vodo nato dobro natrite preproge, ki bodo postale kot nove.

3. Če so ščetine vašega omela čisto poležane, ga držite nekaj časa nad posodo z vrelo vodo. Videli boste, da se bodo ščetine omehčale in se zravnale.

4. Nogavice bodo neprimerno bolj trpežne, če jih pustite nove 24 ur namočene v mrzli vodi. Nato jih šele oblecite!

5. Če se vam je strdilo črnilo v tintniku, ga ne razredčite z vodo, temveč s kisom.

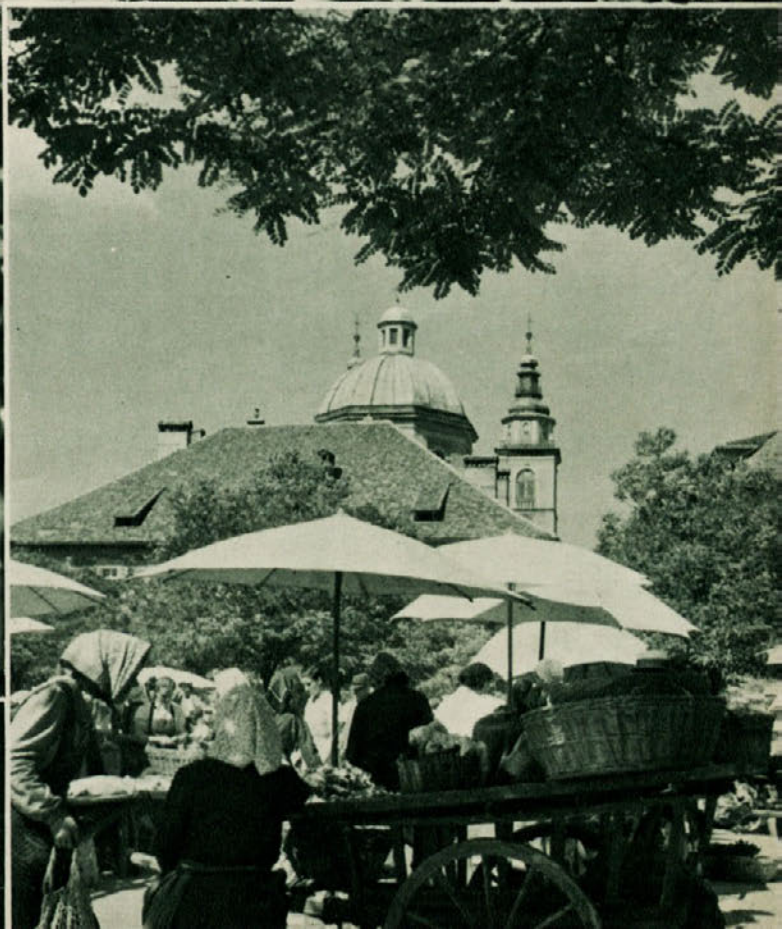
6. Stare izžete citronove lupine denite v vodo, v kateri pomivate. Citrona odvzame namreč posodi še zadnje ostanke maščobe.

7. Če kuhate polenovko, zažgite na štedilnikovi plošči kos sladkorja, katerega ste prej potresli s cigaretinim pepelom. Ves neprijeten vonj po ribi bo izginil.

8. Prastara skrivnost dobro pripravljene čaja ali kave je v tem, da vlijemo vrelo vodo najprej po kapljicah na kavo ali čajne liste. Sele pozneje lahko vlijemo večjo množino vode. Tudi čajnico je treba poprej segreti.

9. Če vam je zdrknil kos rumenjaka med beljak, še ni tako nesreča. Z vlažno platneno krpo boste rumenjaka z lahkoto zopet vlovili.

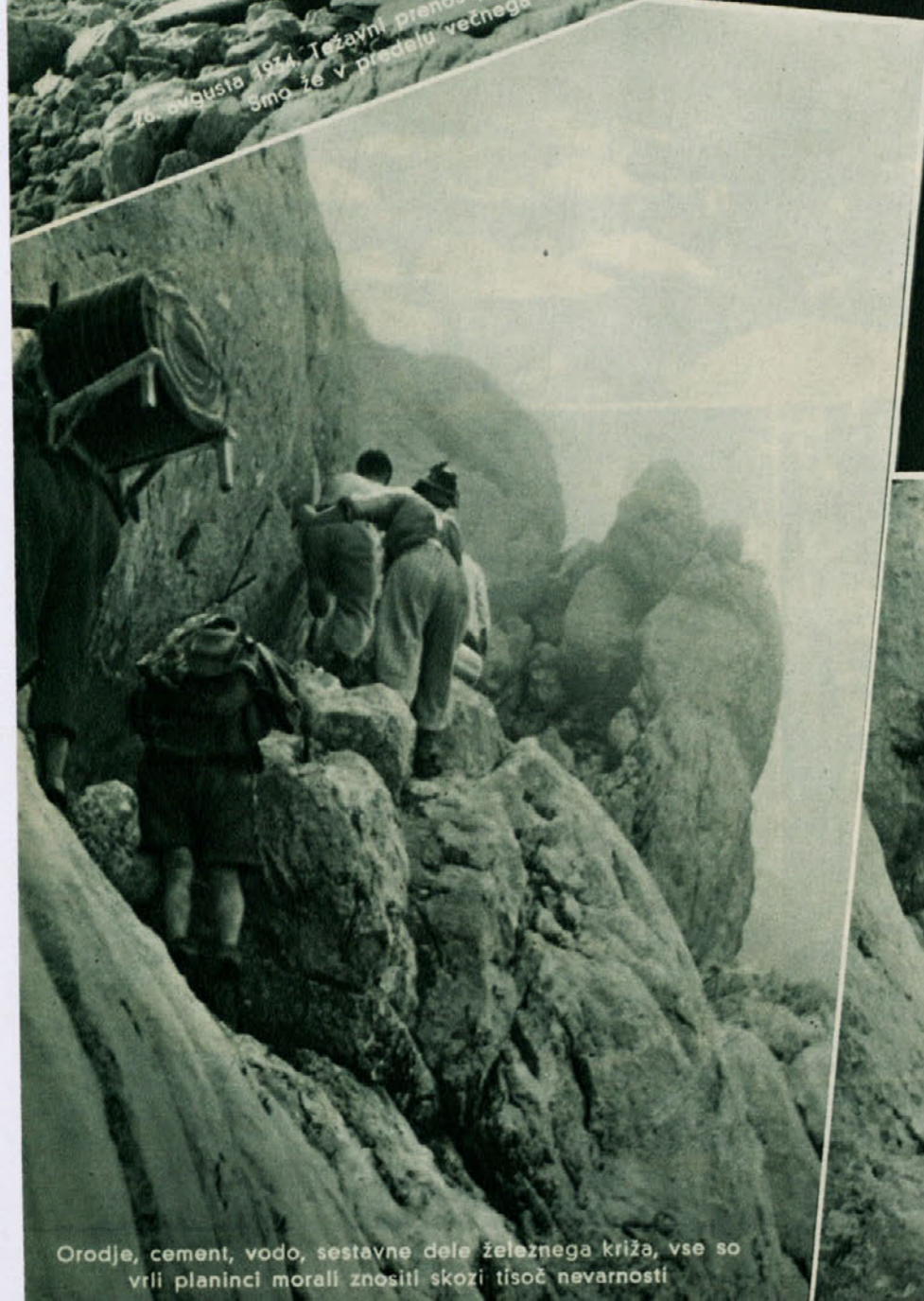
10. Prepričajte se vedno najprej o resničnosti novic, ki vam jih prinesejo vaše znanke, potem jih šele lahko verjamete ali celo poveste naprej.

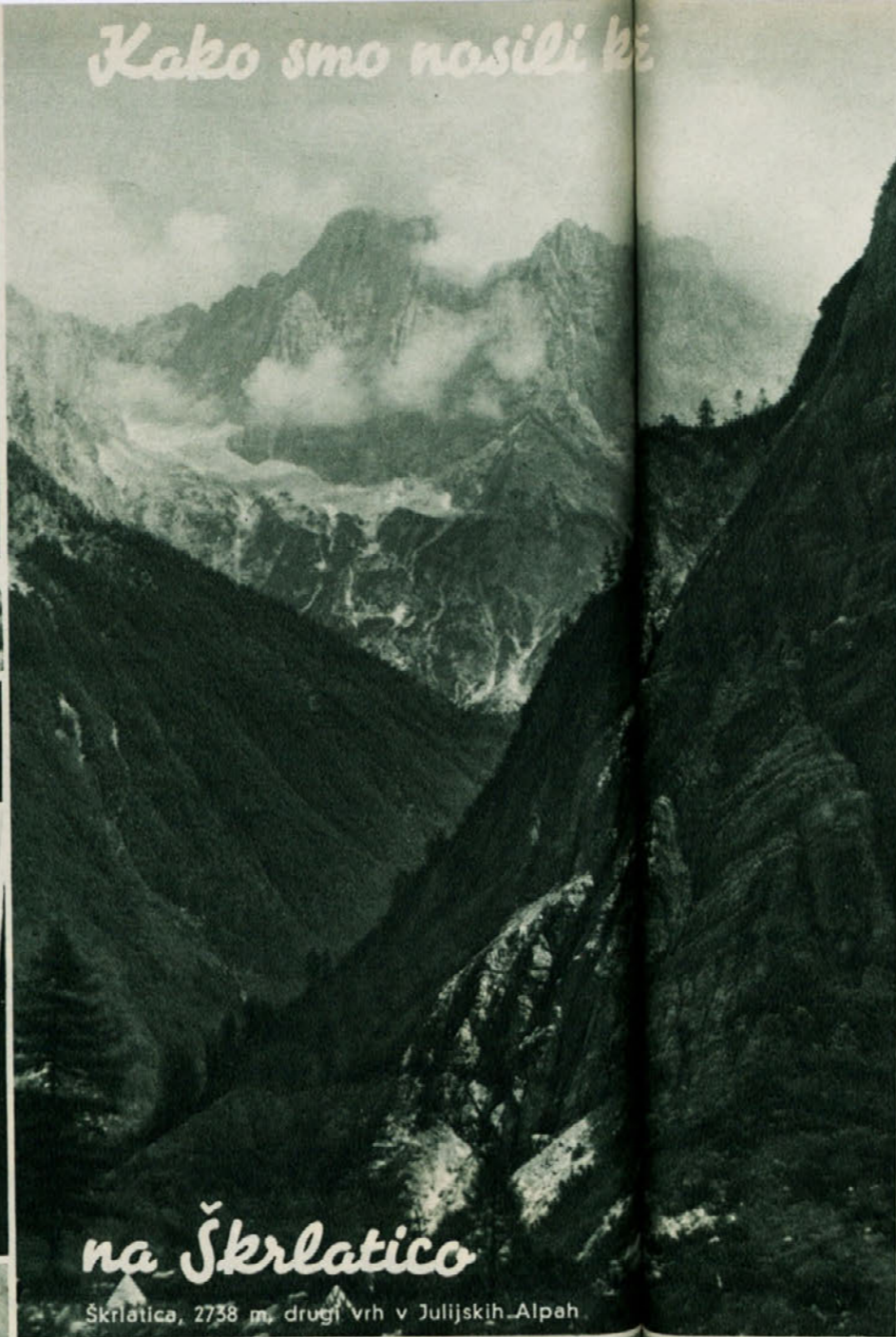
Dva pogleda na ljubljanski trg, danes gotovo eno najslikovitějšíh središč življenja meščanov. (Foto P. Kocjančič)

26. avgusta 1934. Težavni prenos prvih delov križa, ki bo stal na Škrlatici. Smo že v predelu večnega snega pod stenami gore.

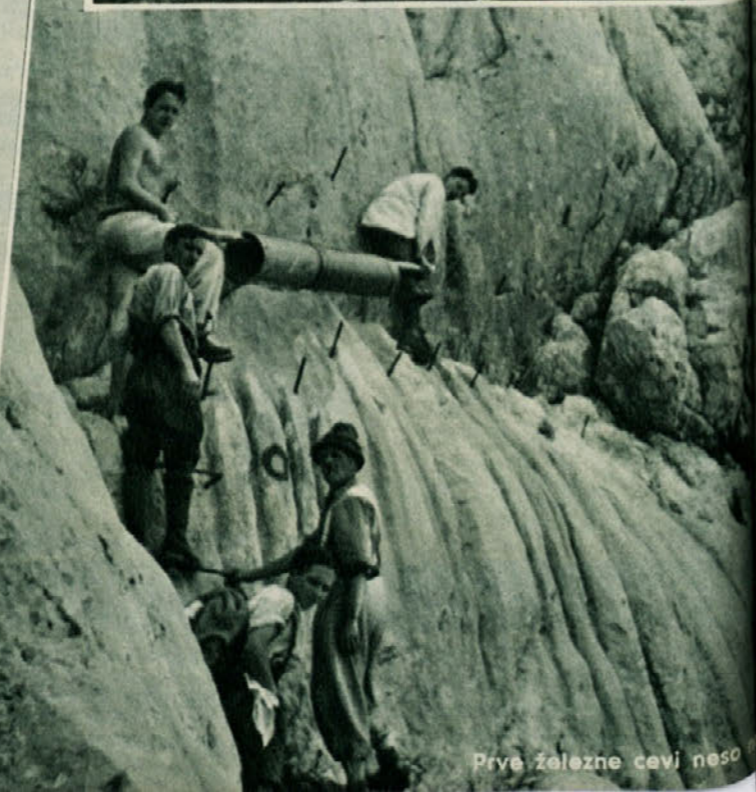
Orodje, cement, vodo, sestavne dele železnega križa, vse so vrli planinci morali znositi skozi tisoč nevarnosti.

Kako smo nosili k...

na Škrlatico

Škrlatica, 2738 m, drugi vrh v Julijskih Alpah.

Prve železne cevi nesó nevarni plezalni poti.

Po kratkem počitku se začne sestavljanje križa.

Močne mišice so se napela in križ se dviga: visok je pet metrov in čez dve sto kilogramov težak. (Foto S. Smolej)

Križ na Škrlatici, v ozadju očak Triglav

(Foto S. Smolej)

amaryllis sladki cvet

G. Drosinis — Niko Kuret

Ali si že opazil, kaj se godi z nami, kadar se nam pripeti nesreča? Sredi svoje lastne groze se domislimo, da so hkrati z nami trpeli tudi tisti, ki jih ljubimo... Na srečo se je bil gospod Anastasios zavedel in je že prihajal k svoji hčeri. Stisnil jo je k sebi in jo poljubljal brez konca: jokal je od veselja, ko jo je gledal živo, zdravo in nepoškodovano. Zunaj pa je bila rabuka: kó-maj se je bila novica razvedela po vasi, so vsi kmetje planili pokonci in pritekli gledat, kaj se je primerilo »njihovi gospodični«. Eni so vpili, da je bila ustreljena, drugi, da je samo ranjena. Ženske so začele jokati in tarnati. Možje so robantili nad častnikom in najbolj bojeviti med njimi so bili prišli celo z orožjem in grozili, da bodo morila razsekali na kosce...

Podporočnik se je bil zaprl v svojo sobo in je ključ dvakrat obrnil: ravnal je pametno, zakaj poslej njegov pojav ni bil več preveč prijeten...

Ko so se prepričali, da je »njihova gospodična« zdrava, so se kmetje vendar odpravili in se vrnili domov, tako do smo ostali sami, oče, hči in jaz. Gospod Anastasios, ki ga je bilo razburjenje strlo, je sedel zraven svoje hčere. Naslanjala mu je glavo na kolena. Ker je pravila, da ji čelo kar gori, sem se lotil bolničarskega posla in sem ji ga hladil z obkladki, ki sem jih namakal v vodi. Kadar sem izmenjal mokri prtič, je za hipec odprla oči in pogled mi je izražal takó prisrčno zahvalo, da sem bil kaj bogato poplačan za svoj trud. Oba sta bila tako prevzeta, da sta trdila, da to noč ne bosta mogla spati. Zato sem ostal pri njima vso noč in vrnil sem se v naš grad šele ob zori. Za nič na svetu ju nisem hotel zapustiti. Toda oba sta me tako silila in me prepričevala, da mi je potrebno vsaj malo počitka, da sem ju na svojo veliko žalost moral ubogati. Toda vtisi te strašne noči so se bili tako globoko zajedli vame, da tudi jaz vso noč nisem očesa zatisnil.

Ze zgodaj dopoldne sem tekel gledat, kako je Amaryllidi. Našel sem jo na vrtu; ona in njen oče sta me sprejela prisrčneje kakor kdaj koli. Počutila se je dobro; tisto, kar je ležalo poprej nad njo, je bilo popolnoma izginilo; vendar je bila še bleda od prestanega razburjenja in nekoliko spremenjena, ker si je bila postrigla na čelu posmojene kodre...

Rekla mi je, da je opravil pop Zaharija, vaški župnik, zjutraj zahvalno službo božjo v cerkvi in da je navsezadnje srečna, ker se je ob tej priložnosti izkazalo, kako jo imajo vaščani radi. In ko je to govorila, me je tako pogledala, kakor bi mi hotela dopovedati, da misli z vaščani tudi mene.

O častniku ni rekla niti besedice. Ko sem pa povprašal po njem, mi je gospod Anastasios povedal, da je pravkar odšel, češ da je dobil nujne ukaze... Tedaj je Amaryllis dodala:

»Zdaj, ko smo spet sami, vas bom peljala nekega dne do Čarovničine špilje.«

VIII

Pogledal sem na uro. Bila je deset ura.

»Dovoli mi, dragi Stefan,« sem rekel odločno svojemu prijatelju. »Priznam, da na moč lepo pripoveduješ in da znaš pripraviti svojega poslušalca, da potrpežljivo posluša tvoj klepet brez konca in kraja; toda pomisli, da imam še delo in da sem ga pustil nocoj zaradi tebe. Jutri kaj takega ne bo mogoče... Končaj hitro! Saj že slutim, kakšen bo konec... Skregala sta se, odšel si, vse je končano — kakor zmeraj!... Sta torej šla do Čarovničine špilje?... Čeprav se mi zdi ta pripoved čisto odveč...«

»Zakaj?«

»Čarovničina špilja je bila zate že dolgo... hiša gospoda Anastasija.«

Stefan se je zasmel. A kakor bi v hipu svoj smeh obžaloval, je vzdihnil:

»Pač res!«

In mirno je nadaljeval svojo zgodbo:

»Nekaj dni zatem mi je moj sosed sporočil, da me bo čakal popoldne zaradi nameravanega izleta. Špilja je visoko gori v planini sredi gozdov in rekel bi, da je široka odprtina, ki služi kot vhod vanjo in se skriva za mastikami, žrelo kakšne pošasti, ki na tem kraju čaka mimo-idočih žrtev.

Amaryllis ta dan spotoma ni bila nič kaj živahna: odkar je prestala strah zaradi strele, je bilo ostalo nekaj v njenem značaju, nekaka resnost in otožnost, ki sta ju zastirala kakor oblaček... Zlasti takrat, ko sem ji povedal, da sem jo vzdignil v naročje, ko se je bila nezavestna zgrudila na dvorišču, in jo odnesel v hišo, je bila zardela in povesila oči. Odtlej je bila pred menoj sicer še zmeraj vesela in ljubezniva, obhajala jo je pa vendar nekakšna vzvišenost, kakor nekoč pred častnikom. Potem je večkrat zlo razlagala moje najpreprostejše besede in poskušala razbrati iz njih kakšno skrito ost, ki da leti nanjo. Včasih se je celo po nepotrebem ujezila. Mene je bil izučil nedavni nauk s marjeticami in sem zato pazil, da nisem dal najmanjšega povoda za kujanje. Pretvarjal sem se, kakor da je nisem razumel, ali pa sem obrnil vsako reč v šalo, in sem tako ohranjal mir med nama. Prav dobro se spominjam, kako sem jo nekoč dražil, ko sem vztrajal pri neki svoji trditvi, ki je bila nasprotna njeni. Naslednji dan mi je rekla:

»Danes ste pravi Stefan... včeraj pa...«

»Kaj pa sem bil včeraj?«

»Pravi trnov grm...«

Vhod v špiljo je nizek in teman kakor vhod v pekel: prikloniti se moraš, če hočeš vstopiti. Gospodu Anastasiju ni bilo do tega, da bi se trudil vanjo. Sédel je zato pri vhodu in si odpočival.

»Ali se bojite vstopiti?« me je vprašala Amaryllis zbadljivo.

»Kje neki! Samo ne vem, če je vredno truda...«

»Tisočkrat vredno! Najprej mi pa pomagajte, da prižgem svečo.«

Bila je prinesla majhno svečo in vžigalice s seboj. Prižgala jo je in vstopila prva. Jaz sem ji sledil.

Ne vem, če je notranjost špilje tako zelo hladna ali pa je bilo kaj drugega, vsekakor drži, da me je stresel mrz, ko sem se znašel pred njo sredi teme, ki jo je razsvetljevala samo svečka.

»Povedati vam moram na kratko zgodbo te špilje, kakor si jo pravijo v vási. V starih časih je živela tod čarovnica: ni bila stara, kakor so vse čarovnice v pravljicah, ampak mlada in lepa. Edino njeno čaranje je bilo, da je delila uroke vsem dekletom v kraju, ki so postale nato grde, in da je vzbujala v vseh fantih blazno ljubezen do njene lepote. Take je počenjala, da so jo vsi očetje in matere v vasi preklinjali. Nazadnje se je našel menih, svet mož, ki je prosil Boga, naj odreši kraj te čarovnice, ki je dekletom jemala lepoto, fantom pa paret. In Bog je uslišal njegovo molitev: nastal je potres, ki je razmajal to špiljo; skala se je odrgala od pečine, padla je in strla čarovnico... Tako. Dajte, stopajte za menoj!...«

In peljala me je do konca špilje.

Zagotavljam ti, da najpreprostejšega in najlahkovernejšega kmeta ta zgodba ne bi bila bolj prevzela kakor je mene. Medtem ko sem molče gledal skalo, ki se je bila utrgala in strla, kakor zgodba pravi, lepo čarovnico, je dodala Amaryllis s skrivnostnim glasom:

»Zdaj mi pa dajte roko... Ugasnila bom svečo.«

Upihnila jo je: znašla sva se v najgloblji temi.

Nisem je videl: čutil sem samo njeno drobno in nežno roko v svoji, slišal sem njen dih in vonjal sladki vonj po vijolicah, ki je prihajal iz njenih las.

»Kär mislim, da vas je strah,« mi je rekla nenadoma. Potegnila me je še dlje v temo. »Ali naj prižgem svečo?«

»Ne, ne, ne bojim se!...« sem jecljal. In zasmejal sem se prisiljeno.

»Zakaj se vam pa roka trese in zakaj je tako hladna?«

»Gotovo zaradi vlažnega hlada v špilji...«

»Ne, ne, ta kraj je začaran kraj!... Zdaj pa dobro pazite, kaj boste slišali. Ali kaj slišite?... Natanko poslušajte!«

»Slišim, kakor bi kapljalo s skale...«

»Kaj mislite, kaj je to?«

»Kaj naj bi bilo?... Voda, vodne kaplje...«

»Ne, to so solze, ki jih preliva čarovnica. In tu celo nekaj vidite, glejte njene oči! Glejte, kako se svetijo v temi... Rekla bi, kakor zvezde!... Vaša roka še bolj drhti... Torej vas je zares strah? Dajte no, nič naj vas ne bo strah priznati!...«

Zares, na skali sta se svetili dve zvezdi. Takoj sem uganil, da sta bili le dve luknji, ki je skoz nji prihajala dnevna svetloba.

»Čarovnica je pod skalo, toda ni mrtva: živ! Vsevidlj joka in gleda s svojimi lepimi žarečimi očmi mladeniče, ki prihajajo v špiljo. Če se ji posreči, da enega premoti in ga toliko preslepi, da se dotakne skale z roko, se bo skala prevalila, ga pokrila in čarovnica bo rešena!... Pridite, če si upate, dotaknite se skale!... Ali vas čarovnica ni prevzela? Kakšen neobčutiljiv človek ste!...«

Ah, da, ta špilja je bila začarana! Moja pamet je začela omahovati, srce v prsih mi je silnje utripalo, ustnice so mi bile skoraj na tem, da bi ji priznale, da nisem neobčutiljiv... in Bog ve, kaj še vse drugo!... Toda tisti hip je odmaknila roko in stopila malo v stran. Razumel sem, da nekam odhaja in njen glas mi je govoril ukazovalno:

»Dotaknite se vendar skale, da bo čarovnica vstala!«

Komaj in ne da bi prav hotel, sem sunil z dlanjo

skalo — in že sem stopil tri korake nazaj. Udarila, oslepila me je nenadna svetloba, ki je preplavila špiljo, kakor da se je zares zgodil čudež! In sredi te dnevne svetlobe sem komaj opazil njo, ki je stala na skali. Kakor da me hoče prestrašiti, je bila ovila glavo s svojim ogrinjačem: črna koprena je še poživila barvo njene polti in njene oči so živeje sijale kakor blesteče čarovničine oči.

»Podarjam vam življenje!« mi je izjavila s kraljevskim glasom, kakor bi bila zares čarovnica, ki vstaja v življenje.

Opomogel sem si malo od presečenja, čeprav še nisem prav razumel, kako se je špilja nenadoma razsvetlila.

»Zahvaljujem se vam za vašo velikodušnost!« sem odgovoril ponižno in skoraj pokleknil.

Skočila je s skale in se zvijala od smeha.

»Uf! Ne morem več... Priznajte mi pa le, da sem sijajno odigrala svojo vlogo in da vas je bilo zares strah, ko sem privzdignila kamen in je svetloba nenadoma vdrla v špiljo!«

»Ne pravim, da ne,« sem odgovoril. »Sicer sem se pa tudi lahko bal.«

»Za hip ste mislili, da je čarovnica zares vstala!«

»Saj to še mislim!...«

Trdno sem se ji zazrl v oči.

»Oh! Oh!« je rekla. »To so romantična pretiravanja!... Pa pojdiva že k očetu! Revež, gotovo se je dolgočasil, ko naju je čakal.«

Moj ljubeznivi sosed je mirno kadil svojo cigaro. Smejal se je, ko mu je hčerka pravila, da me je bila prestrašila, in mi razložil, da je na vrhu špilje odprtina, ki jo velik kamen popolnoma zakriva. Te odprtine so se posluževali svoje dni, se zdi, pastirji. Kadar so se zatekli v špiljo, jim je služila kot lina in kot dimnik.

Mesec dni je že poteklo, odkar sem bil zapustil Atene, in prav nič še nisem mislil na vrnitev. Prilepil sem se bil na svojo samoto kakor morska žival na svojo pečino in zanimalo me ni nič na svetu, kar koli je bilo onkraj mejá posestev mojega strica in gospoda Anastazija. Moj stric je bil na moč navdušen, ker je videl, da mi kmečko življenje ugaja in da mi ne prihaja na misel, da bi hodil s kmetov. Pisaril mi je, naj počakam žetve in naj ostanem, dokler ne pospravijo pšenice in koruze... Ali naj ti povem, da ta predlog v ničemer ni nasprotoval mojim lastnim nameram?

Kmetje so začeli z žetvijo in vas je ostajala skoraj prazna. Kadar nastopi čas žetve, zaklenejo kmetje svoje hiše in ne odpeljejo s seboj na njive samo svojih družin, ampak tudi živino.

Lepo je pri žetvi, posebno tam, kjer delajo mlade vaščanke. Glave si ovijejo kakor Turkinje v svoje rute, da jim sonce ne bi porjavilo polti. Treba je videti, kako ljubko in kako spretno žanjejo rumeno žito in kako padajo šopi v redi, kako s prevesli vežejo snope in kako snope zlagajo v kopice...

Tako smo bili vsak dan radi pri žetvi. Hodili smo s polja na polje: zdaj smo bili na posestvu gospoda Anastazija, zdaj na posestvu mojega strica, in kmetje so bili od sile veseli, da smo jih počastili s svojimi obiski. Zlasti stričevi kmetje so bili navdušeni in so silili vame in me prosili, da bi me smeli vpisati za njihovega občana, češ da me bodo nekoč izvolili za poslanca!... Amaryllis ni samo gledala, kako žanjejo. Prijela je tudi za srp in je od časa do časa pomagala kmetom (ali je ni sililo k temu že njeno ime, ki ji pristoja bolj kakor njeno pravo ime?). Nekega dne, ko je že dokaj časa žela, je menila, da ji gre tudi plačilo za njen trud: brez pomišljanja je legla pod platano in se s prav dobrim tekom lotila malice ženjcev; za malico pa so imeli — ali boš verjel? — ječmenov kruh in présen sir.

Ko sva se neki večer vračala s sprehoda po polju, je naneso, sam ne vem, v kakšni zvezi, da sem ji rekel:

»Ker ste postali zdaj prava žanjica, zapojte no, vas prosim, tisto pesem, ki...«

Razumela je, a se je delala nevedno.

»Jutrnji vetrič, pihljaj!...«

Jezno me je pogledala.

»Dajte mi tisti listek! Ah, vi ste mi ga vzeli in jaz ga že tako dolgo iščem! To je pa pomanjkanje obzirnosti!...«

Glas, ki je z njim izgovorila te besede, me je malce zadel.

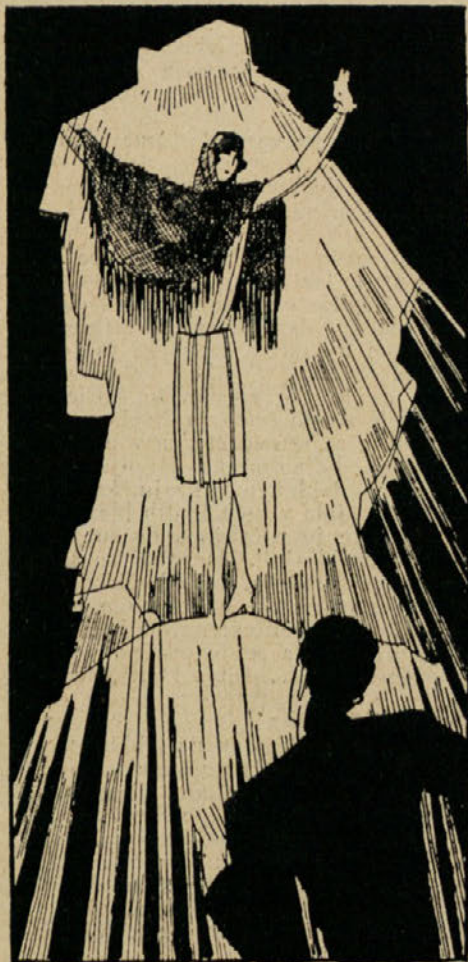
»Odpustite mi,« sem ji odgovoril, »listka nisem ukradel, ampak našel pri Malem studentu. Najbrž ste ga tamkaj izgubili. In ker sem vas slišal, ko ste to pesmico peli...«

»Jaz? Ugovarjam!... Nikoli me niste slišali!«

»Živa resnica! Peli ste jo tisti dan, ko sem vas videl prvokrat, ko ste imeli češnjke na ušesih in rože v laseh...«

Zardela je ko škrlat.

(Dalje.)

Grozote vojne na Vzhodu

Foto
AFI

Drobna svetinjica

1.

»Tonč! Tonč!«

Še enkrat je mati globoko zajela sapo in zateglo zavila ime svojega sina.

»Tonč!«

Nekoliko ukrivljena, z malo sklonjeno glavo, je stala na sépu v gorici in zrla po cesti, ki se je vila skozi gozd v grabo. Roke je skrila pod zakrpan predpasnik, od sonca ožgane lakti so ji gledali iz rokavcev. Njen glas se je odbijal nizko doli v grabi s čudnim prizvokom, kakor bi jo sam Tonč nekje oponašal. Prestopila je z vročih ilovnatih grud in pokazala hrbet pripeki julijskega sonca. — Kje le hodi, da ga ni. Ko bi se že vsaj oglasil! — je godrnjala.

Cez nekaj minut je izza debelih bukev v gozdu zaškrípalo. Uprla je tja svoj pogled. Zdaj prihaja. Leseno kolo, ki si ga je sam doma naredil, da bi se ob prostih nedeljskih popoldnevih lahko vozil v grabo z njim, je tiščal po cesti navzgor. Petletni brat, Pepek, se je obešal za njegove hlače in skakljal zdaj na to, potem spet na drugo stran Tonča. Materi so bolj živo zasijale oči. Skoraj se je na glas zasmejala. Prav neumno se ji je zdelo vlačiti to leseno kolo po bregovih. Na tihem je primerjala fanta z očetom Drašem: ravno tak bo kot on. Nikjer in nikoli nima miru. Vedno najde kaj novega,

s čimer obogati malo bajto. Sam je postavil v hišo peč, mizo, nekaj klopi, zgradil svinjak, nov mlin za mletje jabolk, vse to je že njegovo delo. Tudi Tonč že zdaj hodi po njegovi poti: komaj je predlanskim pustil šolo, že hoče začeti nekaj na svojo pest. Prinesel si je čebele k hiši in jih postavil v gorici med trsje. Le on sam čebelari. Skoraj vso ledeno zimo je tuhtal o tem lesenem kolesu; na pomlad je začel žagati ostanke desk, vrtati in zbijati late.

»Kaj vendar toliko norita s tem škripačem? Se bo še kateri potolkel! Potem bo že mir, le prej ga ne bo!« je dejala mati, ko sta prišla do nje.

»Ni take nevarnosti! Veste, gre pa prav lepo v grabo. Ko bi še mogel napraviti tisto kolesce, s katerim bi ga lahko gonill!«

»Pojdita, si bomo razdelili tisti košček kruha, ki je v miznicil!« je dejala. »Pa suknjo mi daj, da ti jo malo zašijem. Z raztrgano ne moreš iti jutri v mlat. Za take stvari bi se moral že sam pobrigati, ne da te moram še tako velikega vedno opominjati.«

V hiši so sedli za mizo. Mati je razrezala kos kruha, ki so ga spekli iz zadnjega žita. Cele mesece so ga hranili kot seme na podstrešju. Jutri bodo slastne spet trde drobtinice, ki jih bodo pobirali po kotih miznice. Draš je odlozil napol prevezane cepé na posteljo, Tonč je v kotu poiskal svoj suknjič in ga vrgel na klop pri peči. Mati je vzela najmanjšega, triletno deklico, na kolena k sebi in ji trgala mečo iz kruha, krajček pa je sama glodala s škrbastimi zobmi. Pepek se je nemiren stiskal k Tonču in hitro jedel, da bi mu ta ne odšel sam iz hiše.

Brez besede so se spet razšli. Draš se je sklanjal nad cepmi, otroci so se razbežali, mati pa je stopila na podstrešje. Odprla je staro, že črvido skrinjo, ki je ječe zaškrípala, kakor bi se kregala, da jo moti iz njenih sanj. Iz nje je vzela malo škatlico s počrnelo svetinjico Matero božje s Svetih gor. Njena stara babica ji jo je poklonila davno, ko je bila še mala deklica. Še na smrtni postelji ji je goreče naročila, naj jo skrbno čuva, ker je večkrat požegnana. Na vseh božjih potih jo je nosila s seboj. »Če boš kdaj v nevarnosti ti ali tvoji mali, se spomni nanjo in jo vzemi v roke. Božji žegen vedno pomaga!« ji je rekla.

Z drobnimi ustnicami je šepetala pobožno prošnjo in šivala Tončevo suknjo. Njegov odhod se ji je zdel važen dogodek; njen najljubši in najboljši otrok, na katerega je stavila vse nade za svoja onemogla leta, je odhajal v mlat, da prvič pomaga zaslužiti kruh. — Ja, ko bi človek imel toliko zemlje, da bi pripravil doma dovolj kruha, mu ne bi bilo treba na pot. Marsikaka moka bi nam bila prihranjena!

Leta so precej potemnela svetinjico. Všivala mu jo je med blago v suknjo. — Da bi te Marija vodila na tvoji prvi poti po kruh in te spet zdravega in z dobrim zaslužkom privedla nazaj! — je šepetala in zabadala tanko iglo v oguljeno in preluknjano sivo blago.

Kljub zgodnjim poletnim jutrom je bilo prihodnjega dne še mračno, ko sta posrežala Tonč in Drejč malo grenkega lipovega čaja. Na mizi je za Tonča ležal nahrbtnik, Drejč pa si je zvezal sveženj vreč za mertik. Cepé so stale prislonežene za vrati. Šepetali so redke besede, da ne bi predramili obeh malih, ki sta takrat še sladko sanjala.

»Bi ju zbudila, preden gresta?« je vprašala mati.

»Nikar! Tisti večer, ko se bova vrnila s kruhom v nahrbtniku, ju bomo zbudili!« je odvrnil oče. »Zdaj bi samo jokala in meni bi bilo teže oditi.«

Tonču je bilo tesno pri srcu. Nemirno je stopical sem ter tja, čaj je posrežal kar stoje, a mu ni teknil. »Ne morem,« je dejal. Bistre, čisto materi podobne oči, so begale po svetih podobah na steni, se zazrle v križ v kotu in spet preletele drobni glavici obeh mlajših, ki sta še rahlo in enakomerno dihala na trdem špampetu v kotu. Bilo mu je, ko da se za dolgo poslavlja in ne ve, če se bo še kdaj znašel v tem revnem domu. Materini pogledi, ki so sijali iz napol solznih oči, so ga božali. V prših se ji je trgalo od bolečine, ker mora že šestnajstleten iti mlatit z očetom na prostrano in bogato polje, da jim bosta zaslužila za kruh.

Nalahko je vzdrhtel, ko mu je pomagala spraviti nahrbtnik na ramena. »Kruha bom prinesel v njem, mati! Kruha!« je dejal, da bi se pokazal močnejšega, vendar je drhteči glas izdajal njegovo otožnost. »Poglejte malo k čebelam, če bi se še rojile! Ogrnite jih! V preši na podu je zanje pripravljen koš!«

Oče je pokrival oba speča otroka, mati pa si Tonča ni upala, da jima ne bi bilo še huje pri srcu. Z okornimi rokami je zaprla hišna vrata, ko sta oba izšla iz nje. Stopila je za njima na podstenje. Izpod kapa je zrla za izgubljajočima se mračnima postavama. Zdelo se ji je,

da se je Tonč še s cepmi na rami izza ovinka ozrl. Mrak, v katerega se je na obzorju mešal prvi svit ranega julijskega jutra, je zalil sled za njima. S predpasnikom na objokanih očeh se je vrnila k otrokoma v hišo in se kar oblečena vrgla k njima na špampet. — Kako lepo je še vama, je zahlipala, objela z eno roko oba otroka skupaj in obrnila moker obraz v kup cunj ob zglavju.

2.

Sonce je že navpično z neba žgalo na Drejča in Tonča, ko sta dospela v vas h gospodarju. Druga dva, ki sta z njima skupno prevzela mlat, sta sedela že na skedenjskem pragu.

»Le, le, Draš! Čakava, da bomo skedenj pripravili,« je dejal prvi.

»Tega si pripeljal s seboj? Misliš, da bo kos?« je cikal drugi na Tonča. Poškilil ga je, si potegnil klobuk na oči ter z nogo sunil svojega tovariša. Spogledala sta se.

Tonču je bilo nerodno, ker sta ga že na prvi pogled podcenjavala. Da ni bilo očeta z njim, bi bil gotovo zbežal. Zdaj pa si je v glavo zabil sklep, da ne bo niti v najhujših trenutkih prav nič potožil, pa če ga bo tudi konec. Ne bo se izkazal za slabiča, čeprav je še v telo ozek in suh. Ne mara, da bi na koncu rekla: več dela je prišlo na naju; mertik bo pa potegnil kot midva! Zbral bo vse svoje moči, kot jeklo bo napel mišice.

Lotili so se skednja. Prah jih je zavijal, da se niso videli drug drugega. Pometali so in s cunjami mašili špranje med deskami.

»A, ga žreš, kaj? Tako se služi kruh. Ha-ha!« je spet eden dregnil Tonča.

»Se bo že navadil, če bo hotel živeti. Ha-ha-ha!« je zategnil drugi.

»Ni tak slabič, kot bi ga kdo na prvi pogled sodil. Prav žilav je. Bosta že videla, da bo vsemu kos!« ga je hvalil oče.

prvikrat v življenju slišal. V dečkovi duši so oživila vsa pripovedovanja, s katerimi jim je oče čaral to zemljo ob dolgih zimskih večerih, ko niso mogli zaspati. Neskončne ravnine z zlatim zrnjem so ležale zdaj kot v sanjah pred njim. Sam je stopal po razbeljenih kamenčkih in pobiral klasje. Kako se mu je zasmilil sleherni, ki ga ni mogel pobrati z zemlje.

»Ko bi bili mamika tu, bi si ga lahko poln predpasnik nabrali,« je pošepetal očetu, ko sta se našla za vozom. Oče je le skomizgnil z rameni in dvignil snopje na voz.

Cepé so pele od prvih odtenkov dneva pa do večne luči. Šele glas zvonov ob večni luči jih je zmotil. »Dosti bo za danes! Hvala Bogu za srečen dan!« je kateri vzkliknil in posedli so kar po snopju v skednju. Pogladi so si orošena čela in si odrgnili z njih mastno blato, ki se je mešala iz prahu in znoja. Premočene srajce so se držale teles, rese in drob sta jih grizla v kožo. V dlani so se jim zajedli krvavi žulji, čeprav so bili vajeni dela. Trdi ročaji so se vpili skozi tenko kožo v kosti.

Tonč je po drugem dnevu bil ves razbolel. Vsaka kost in sklep sta ga bolela. Kakor premlet se je čutil, ponoči zaradi prevelike zgaranosti ni mogel zaspati. Tedaj je v mislih molil za dom, ki je čakal sredi vse revščine, v sanjah pa se mu je prikazoval svetel in bogat kot kaka graščina. Vstajalo je pred njim veliko polje, ki ga imajo nekateri, da lahko polno klasje puščajo na njem, drugi pa pobirajo med trdim ilovnatim grudjem drobna zrna. Pa ko bi le še teh bilo dovolj! Vedno bolj je razumeval materine vzdihljaje: ko bi le toliko zemlje imeli, da bi nam zraslo dovolj kruha. Ko je po mučnih sanjah najlepše zaspal, so ga spehali pokonci. Tedaj so spet cepé pele in prenehale le toliko, da so sedli k mizi. On pa ni nikomur potožil o bolečinah, niti očetu ne. Molčal je in se celo smehljajal, čeprav so mu roke krvavele, da ga je pri sreju grabilo od pekočih bolečin. Tonč je mislil v najhujših trenutkih le na mater, do katere je prav tedaj čutil največjo ljubezen in kateri bo mogel nekega dne prinesiti smehljajoč se kolač svežega rženega kruha. Velik kolač kruha s krajčkom, ki zahrešči pod zobmi!

3.

Peti večer je že luna posvetila na zemljo, odkar sta bila Drejč in Tonč z doma. S svojo srebrnino je prepletala vse Haloze, kakor bi bili drobni nevidni pajki spleljali srebrne niti s hriba na hrib. Po grabah so kak večer v zborih zaregljale žabe. Prosile so za dež. V gozdovih so skovikali čuki. Tu pa tam v gorici se je oglasil kak redek sanjač, droben črn čriček.

Tonč je molčal. Stisnil je zobe, mislil na mater in na dom. Nekje na griču je sipalo nanj sonce vroče žarke, mala dva sta morda sedela kje na sèpu v travi in se igrala, mati pa je šla najbrž na delo. A on je tu, sredi blata in prahu, da pomaga očetu zaslužiti za ljubi vsakdanji kruhek. Zdaj je trden, da mora vzdržati do konca.

Popoldne so vozili žito. Domači so pristopili. Štiri visoke lojtrske voze so ga potegnili pod streho. Za dober voz ga je še ostalo na polju. Tonč je kot prikovan strmél čez ravno polje, čez stotere stave klenega žita, čez črno, z drobnimi kamenčki in peskom pomešano zemljo, tja čez na temne pasove borovja, za katerimi so moleli v nebo hrbti Slovenskih goríc. Za vozom je pobiral klasje. Vsakega je hotel pobrati, gospodar pa je pristopil k njemu: »Fant, kar nekaj tu pa tam zgrabi! Ono pa naj ostane.« Tonč je odvrnil: »Pri nas še zrnje pobiramo, če ga le najdemo.« Gospodar je malo postal in se začuden zazrl v obličje koščenemu fantu, kakor bi kaj takega

Pozno zvečer je mati sama sedela v hiši. Mala dva je spravila spat. Z rokami se je opirala na mizo. Med zdelane dlani je položila trudno glavo. Tako je mislila na ljubega Tonča in na Drejča. Leto za letom je v tem času tako preždeli večere sama in mislila na Drejča, ki je bil v mlati. Letos je šel še Tonč z njim. Bog ve, kaj zdaj počneta? Mogoče spita in prav nič ne vesta, da so njene misli pri njima. Razgrnila je papir, da bi Tonču napisala nekaj besed. Pisma ni nikoli rada pisala, ker so njene zdelane roke načekale preokorne črke. Tonču bi pa morala odgovoriti.

Stopila je pred hišo. Noč je bila topla, z vsemi čari poletja. Le na zapadu se je nebo prevleklo z oblaki; venčasti vrhovi goric so se spojili z njimi. Rahli bliski so švigali izza njih in komaj slišno in poredko grmenje je valovilo po zraku. Nekje daleč je mogla divjati nevihta. — Bog nas obvaruj vsega hudega, je vzdihnila. Bala se je neviht, groma in bliskov. Zdaj, ko je bila sama, bi v strahu trepetala vso noč. Zaklenila je lojpnata vrata in se spravljala spat. Pisanje je preložila na drug dan. Ko je upihnila medlo luč, so se ji zdeli bliski mnogo strašnejši in grmenje, kakor da je bilo že nekje bliže. Pokrižala je oba otroka in legla. Obračala se je, zaspati ni mogla. Spomnila se je na svetinjo, ki jo je vsila Tonču v suktnjo. Z njo je šel v mlac, pa niti ne ve za to. Nek nemir ji je preganjal spanec iz oči. Vstala je spet in snela z žeblja pri oknu paternošter. Sedla je na klop k peči. Šepetaje je molila in prosila Marijo Svetogorsko za varstvo nad Drejčem in Tončem; potem pa tudi za dom. Bliski so švigali skozi majhna okna in osvetljevali njen prepali obraz. Drobne in suhe roke pa so se oklepale križca na paternoštru.

»Mama! Mama!« se je zacemeril Pepek, ki se je prebudil, pa nje ni bilo poleg njega v postelji.

»Saj sem tu!« je dejala. »Le spij!« Rahlo ga je pobozala in spet je zaspal.

Tudi njej je bilo nekam laže, ko je odmolila. Po prvem spancu se je napol predramila in tedaj se ji je zdelo, da je močno zagrmelo. — Marija Svetogorska, obrani ju vseh nesreč!

Težke sanje so jo morile. Na vrhu visoke slamnate strehe je sedel Tonč. Pod njim je grmel, grozeči in raztrgani plameni so lizali v temno nebo. Obupno ga je klicala, naj se reši. On pa se ji je režal. Kolo mi pripeljite, kolo, je kričal. Imeti hočem svoje kolo, da se bom peljal z njim! Pognala se je bliže, da bi ga rešila. Pred njo se je zrušila z ropotom vsa streha, kup plamenov in isker ji je zabranil prehod. Zakričala je in se zgrudila. Potem se je hipoma znašla spet v svoji revni bajti sredi Haloz, zadovoljna med otroki pri mizi. Tonč je s smehljajem položil kolač kruha pred njo. Le jejte, pravi. Oče so še zadaj.

Z roko si je obrisala potne kaplje s čela, ko se je prebudila. Grmenje je prešlo in mesec je spet sipal na zemljo srebro in bisere. Moglo je iti že proti jutru. Okrenila se je in znova zaspala — — —

Isti večer so legli takoj po večerji Drejč, Tonč in ostala dva. Po tolikih dneh se niso zmenili več za pekoče žulje v dlaneh. Bolje so spali. Tonč se je zakopal v sveže seno na kolarnici in zadremal. Privadil se je že tega življenja: s prvim svitom na noge in zvečer s temo spat. Kljub temu ni prav nič tožil. Vzdržati! Vzdržati do konca in nič javkati!

»He, možje! Drejč!« je nekdo klical pod kolarnico, ko so že vsi spali. Mogoče je biti že proti polnoči. »He, Drejč! Možje, čujtel!« Z drogom je udarjal po podnicah.

Ropot jih je predramil.

»Kaj je? Menda ja ne gori, da je tako vpitjel!« se je eden oglasil.

»Nalagat gremo. Voz žita, ki je še ostal, bomo privlekli! Ne čujete grmenja?«

Dreveni in nevoljni od prvega spanca so godrnjali. Pretegovali so se in zateglo zehali. Nato so se le skolehali.

»Skoči po suktnjo, da te ne bo do kože zmočilo, če se bo vlilo!« je dejal oče Tonču, ko so sedli na zaprežen voz na dvorišču. Stekel je po njo in pridiral za njimi po cesti.

Na zemlji je ležala noč. Temno je bilo, debeli oblaki so zastrli mesec. Vsak plot, drevje, hiše, vse je bilo gro-

zeče črno. Le pri dveh ali treh hišah v vasi je lila še motna luč iz oken. Zareči bliski so švigali iz oblakov, da jih je zalila potem še gostejša tema. Očem je jemalo vid. Hitro je sledilo zamolklo grmenje, bobneče, kakor bi se prevračale gore. Pa ta nevihta je bila še precej daleč od njih. Hlapec je počil z bičem in konja sta zdirljala. Tonč se je krepko oprijel lojtrnic, da ni padel z odsakujočega voza. Sapa, ki je nalahko gibala zrak, je prinašala vonj po dežju.

Zavozili so na njivo sredi polja. Bliski so jim krčili srca in jih navdajali s tesnobo. V žarečem svitu so se odražale žitne stave. Prislunili so: nekje onstran Pohorja in Kozjaka je teža črne oblake pritisnila k tlom. Bliski so jih prepletali z zemljo. Zamolklo je bučalo. Veter je postajal močnejši in gibal žitno klasje vrhu stav. Hlapec je držal konja za uzdo, da nista lezla naprej. Domači in mlatiči so pljunili v roke. Stave so kar padale na voz. Lojtrnice so bile polne.

»Tonč, na voz, da boš zlagal! Hitro! Nič dobrega se ne obeta,« je kričal gospodar. Besede so se komaj čule iz hrumečega grmenja.

Drejč je potisnil fanta na voz. Sem ter tja je skakal in prijemal stave ter jih zlagal na obeh straneh nad lojtrnice. Od vseh strani so mu jih metali. Tema je bila kot v rogu; nihče ni videl, niti vedel, kam naj vrže. Tako so nametali vse križem kopico snopja, ki je začelo spet padati na vseh straneh na zemljo.

»Pomagal mu bom!« je vzkliknil Drejč in se zbasal k Tonču na voz.

Za trenutek so počakali, da sta že nametano zložila. Zdelo se je, da nebo, ki je vseprek žarelo, leze vedno bliže k zemlji. Svinčeno sivi oblaki so se svetili. Treski so sledili takoj bliskom in veter se je s pravo silo zalezaval v voz. Zavijal je že kot ranjen pes in bil ves prepojen z vlago. Po razgretih telesih jim je vlival hlad. Rese in prst je dvigal in jim jo lučal v obraz. Nikomur se ni porodila nobena misel, razen te, da bi mogli čimprej vreči snopje na voz in zbežati proti vasi. Delali so kot živina in bliski z nepretrganim grmenjem so se jim zjedali v duše.

Pritisnil je še močnejši veter. Snopje je dvigoval in ga hotel odnesti. V obraz jim je udaril val dušeče soparice, grom je treskal čisto blizu in bobnenje se je mešalo s cviljenjem vetra v čudovito melodijo razbesnelih sil. Stiskalo jim je srca. Niso vedeli, naj bežijo ali naj vztra-

jajo do konca. Prve kaplje so padle, debele, da so jih udarile po obrazih in hrbtih ter se razletele kot kristal. Mrzle so bile kot ledeni kamenčki. Besede je preglušila burja. Se dih jim je zastajal. Drejča in Tonča je metalo po vozu semtertja, nove stave so letele z vseh strani, kakor z neba.

Roj debelih kapelj je zašelestel v suhem snopju. Veter jih je zabijal vanj z veliko silo. Čisto blizu se je nebo žareče in grozeče spojilo z zemljo. Streskalo je, da so zatrepotali. Roke so še hitreje segle po delu. Voz je bil že visoko naložen in burja ga je hotela s snopjem vred nekam odnesti.

Tedaj se je pripodil še močnejši sunek viharja. Zamajal se je voz. Drejč in Tonč sta se vsa spehana in znojna vrgla na privzdignjeno snopje. Se malo se njune moči niso mogle zoperstavljati razbesnelim silam neba. Še en sunek, ki ga je pretrgal rezek krik. S sprednjega konca voza, kjer je bil Tonč, je veter odnašal snopje. Bliski so osvetljevali noč: snopje plava v zraku, veter ga cefra in se z njim poigrava. Tonča ni nikjer. Drejč se je pognal naprej in tipal: »Tonč! Tonč! Kje si?«

V malem presledku bučanja je zakričal »Kje je Tonč?« »Padel je z voza!« se je oglasilo od spodaj.

Drejč je vse pustil in se popeljal po snopju na tla. Tonč je ležal pri vozu in se zvijal. Drejču je takoj odleglo, ko je videl, da še živi. Pograbil ga je in ga odvlekel proti meji. Vsula se je ploha, kot bi vtil iz škafa. Burja ga je zanašala po rosнем strnišču. Ko ga je polagal na mejo in mu popravljal suknjič čez glavo, se je znašel sredi ognja. Oglušujoč tresk ga je presunil, kakor bi se zrušil v podzemlje in sunkovit drget ga je spreletel po nogah. Zamajal se je in zrušil na kolena v blatno praž. Ko se je čez čas spet znašel, je zazrl ves voz v plamenih. Nekaj postav je kričalo tam okrog in krililo z rokami. On sam prav ni vedel ali živi ali so vse le sanje.

Ko ga je bičala po glavi robata in ledena toča, so ga bolečine prepričale, da še živi. Čez glavo si je potegnil suknjič, sklenil roke in se klečeč v mokrem blatu sklonil nad stokajočega sina.

4.

Tonč si je roko pri padcu z voza malo zvil. Nategnili so mu jo in obdali s hladnimi obkladki. Okrog vratu so mu zavezali ruto in precej zateklo je nosil v ruči proti domu. Popoldansko sonce je spet žgalo in ostanki mlak minule nevihte so se po cesti parili. Po ostrem kamenju je vlačil bose noge in mislil o groznem večeru in o svoji nesreči. Pogovarjal se je s tihimi mislimi o domu, o materi. Še nikoli v življenju si je ni tako vroče zaželel, kot prav v teh trenutkih. Nekaj korakov je tekkel, da bi bil čimprej pri njej. Zdaj, ko je ni bilo, jo je tako živo pogrešal. Reven domek se mu je prikazal kot v sanjah na vrhu med goricami. Tesen je bil, da so se morali stiskati v njem, vendar vse bolj domač kot hiše, med katerimi je živel nekaj dni. Glad so potešile materine besede, bolečine ozdravile njene skrbne roke. Ves se je videl že doma, kjer jim za mizo s smehljajem na ustih pripoveduje o svoji nesreči.

Štirioglat pramen luči se je rezal skozi mala okna doma. Na sépu pred hišo je obstal, stopil v gorico in se pozdravil najprej s čebelicami. Šele nato je vstopil v hišo. Mati je slonela nad razgrnjenim papirjem. Hotela mu je pisati. Mala dva sta že spala. Na klopi za pečjo so stali materini praznični čevlji, lepo očiščeni, da bi šla v njih drugi dan k rani maši.

»Kaj nisem zaklenila lojpnih vrat?« se je zdrznila. Pogled ji je začuden obvisel na obvezani roki. Prebledela je.

»Nikar se ne bojte! Nič tako hudega ni!« jo je potolažil in spravljal nahrbtnik z rame. Da je ne bi mučil, ji je takoj začel pripovedovati.

Z odprtimi usti je poslušala in ječaje vzdihovala. Bliže k njemu se je pomaknila in mu božala razgreto čelo in oteklo roko. »Ti moj ubogi fant! Revček, te hudo boli? Kako bi ti pomagala?«

»Prevezala jo bova, pa bo spet dobro,« je pogumno odvrnil, čeprav ga je bolel ves život.

»Kje pa je oče?« je s strahom vprašala.

»Ostali so še tam. Dokončati morajo. Jaz nisem več za delo, zato sem šel.«

»Sveta nebesa, pa so le sanje imele svojo moč. Ne bi si bila mislila, da bodo tako blizu resnic!«

Pomagala mu je sleči suknjo in potipala, če ima še všito sveinjico. Ko jo je občutila med prsti, se je z ydanim srcem zahvalila Materi božji za varstvo. Prepričana je bila, da je le molitev in tolikokrat požegnana sveinjica rešila oba, Tonča in Drejča. Tonču niti zdaj ni črhnila besedice o njej, čeprav je v njej prekipevalo veselje, da je neprestano skakljala okrog njega, ga ljubkovala, božala in tolažila. Vse bi mu bila storila, samo da se je vrnil živ. Sklenila je, da jo bo drugi dan položila spet nazaj v skrinjo. Nekoč, morda tik pred svojo zadnjo uro, pa jo bo izročila Tonču.

Na kolač svežega rženega kruha, ki ga je Tonč položil na mizo, je s konico noža naredila tri križe. Potem ga je načela. Žbudila je tudi mala dva.

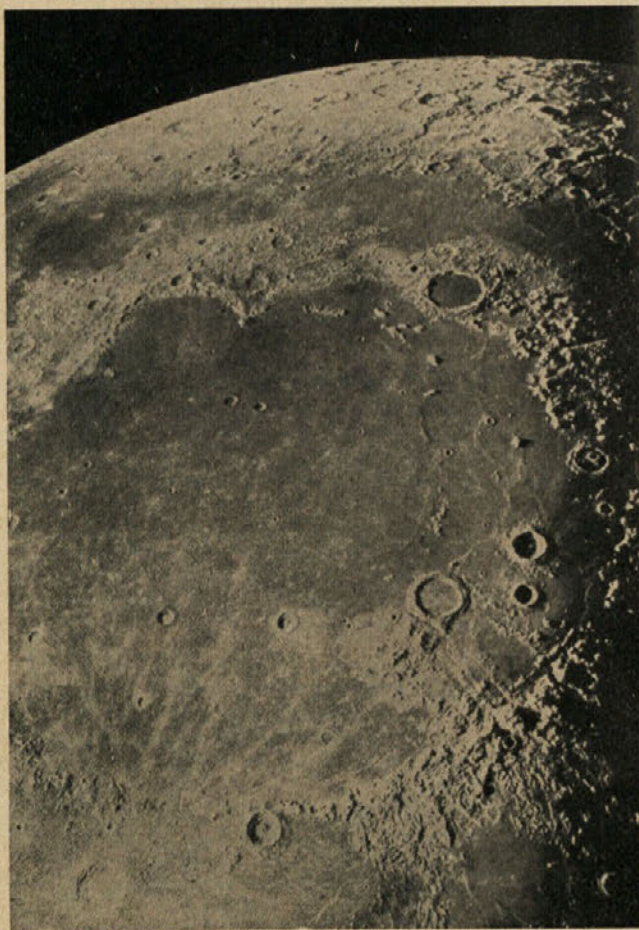
Ko sta pozno ponoči mati in Tonč odmolila rožni venec, sta se odločila, da bosta še to jesen romala na Svete gore. Solze neizmerne sreče so ji privrele iz oči, ko je nato zapovrstjo križala vse tri otroke.

Ne vemo sicer točno, kolika je starost zemlje, gotovo pa je, da je bila v začetku, ko se je odcepila od sonca, žareča zvezda, ki se je polagoma ohlajala, se na zunaj strdila, dobila skorjo in zatemnela. Ta pravek je bil gotovo silno velik.

Ko se je zunanost ohlajala, so se zgoščevale tudi vodne pare in nastalo je prvotno morje, v začetku neslano in še mlačno, iz katerega so se zaradi notranjega nemira ohlajajoče se notranjosti pričeli dvigati otoki in celine. Večkrat so pa tudi te celine prišle zopet pod vodo, kar nam dokazujejo n. pr. razni premogovi skladi, med katerimi najdemo glino in peščenec.

Pri sedanji obliki in sestavini zemlje razlikujemo razne sloje ali sfere. Tako je troposfera 12 do 16 km debel obroč ozračja okrog zemlje, kjer se pojavlja še vlaga, ki se vrača na zemljo. Nad to sfero je stratosfera do višine 70 ali 100 km, kjer ni vertikalnega, ampak samo horizontalno strujanje že precej redkega zraka in kjer za aeronavtiko ne bi bilo posebne nevarnosti. Nad njo domnevajo vodikovo sfero, kjer je glavna sestavina vodik. Še dalje v višino bi bila helijeva in geokoronijeva sfera, torej sfere z vedno lažjimi elementi. To bi bile sfere nad nami. Toplota se od zemlje dalje vedno bolj znižuje in doseže končno absolutno 0 toplote, t. j. — 273° C.

Lep posnetek severnega dela lune s tako imenovanim Imbrijskim morjem in obrobni gorovjem, desno spodaj lunini Apenini.

Pod nami so pa tudi sfere, bližje nam bolj, v sredini zemlje pa manj poznane. Okrog središča zemlje je tako imenovana barisfera s 3000 do 8000° C, gotovo še tekoča in vsebuje najtežje elemente, med njimi tudi mnogo železa in bi bila prava sreča, če bi mogli do njega. To sfero obkroža kakor skorja pri kruhu že trda litosfera ali kamnitna sfera, ki jo lahko že vidimo, saj sega v obliki pečini in golih gora do atmosfere. Sestavljena je iz 3500 mineralov, ki so med seboj povezani v kamenje. Nad to litosfero se razprostira v glavnem hidrosfera, ki zavzema od 510.000.000 kv. km, kolikor meri vsa zemeljska površina, kar 361.000.000 kv. km v obliki morja in še okrog 10.000.000 kv. km v obliki jezer in tekočih voda; odpade torej na suho zemljo 139.000.000 kv. km, ako odštejemo površino jezer in rek.

Nas pa danes najbolj zanima sloj nad trdo skorjo, ki se imenuje pedosfera in ki je kakor smetana na mleku. Ta pedosfera daje hrano milijardam in milijardam živih bitij in dnevno mora nasiti nad dve milijardi človeških ust. To je tista sfera, zaradi katere se je človek že oddavna in se tudi še sedaj bje. Čim boljša in debelejša je ta smetana, tem bolj privlači, kar je prav razumljivo, če pomislimo, da je ljudi vedno več; od leta 1800 do 1900 je naraslo človeštvo v Evropi od 188 milijonov na 401 milijon; v razdobju od 1840 do danes pa od 250 na 520 milijonov in na vsej zemlji v prejšnjem stoletju od 775 milijonov na 1 milijardo in 564 milijonov. Prirastek znaša letno $\frac{2}{3}\%$. Ako bi se množili v tem razmerju, bi narodi v 100 letih narasli na 5 milijard 380 milijonov, v 200 letih na 17 milijard itd. Recimo, da bi se bil pojavil prvi par šele leta 132. po Kr. r., tedaj bi se pri $\frac{2}{3}\%$ letnega prirastka razmnožili do današnjih 2 milijard. Ker pa je ljudski rod starejši, je to znamenje, da se ljudstvo ni množilo s tako brzino. Kultura in posebno še civilizacija se pa širita in z njima napredujeta tudi medicina in higiena, pa bo posledica vsega tega, da bo odstotek prirastka še večji.

Približno realna številka bi bila med 6 in 8 milijardami ljudmi, ki bi jih zemlja še lahko preskrbela z najpotrebnejšim.

Ta pedosfera, zemlja v ožjem pomenu besede ali prst imenovana, ni bila torej od vedno, temveč se je razvijala in je mlajša od zemeljske skorje. V začetku je bila površina gola in pusta, ker ni bilo niti drobca zemlje na njej, ni bilo nobenega živega bitja. Na mnogih mestih zlasti v gorah pa še dandanes lahko opazujemo, kako iz kamenja nastaja zemlja. Pod vplivom geodinamskih in kozmičnih moči se je litosfera spreminjala po obliki in sestavini, nastale so male drobtinice kamenja, novi spoji, novi minerali. K tem so se pridružili še biološki tvorci in organske snovi so dalje pomagale, da se je trošila in se še troši litosfera na zunaj, proti notranjosti pa z ohlajanjem vedno raste. Zunaj se odnaša, menja položaj, nastajajo usedline, nova tla in tako se je na vsej litosferi razvila oblast pedosfere.

Kaj vse vpliva na postanek pedosfere? Predvsem je to sonce, ki s svojimi žarki ogreva zemljo, saj vemo, da je sončna toplota, ki jo ujame zemlja, tolikšna, da bi mogla vsako leto raztopiti 36 m debelo plast ledu okrog in okrog zemlje. Pa kako majhen del je ta toplota, ki jo zemlja ujame, v primeri z vso toplotno energijo, ki jo sonce pošilja od sebe! Od te sončne toplote so odvisni vsi činitelji, ki ustvarjajo zemljo: voda, rastline, živali, klima, ljudje.

Razpadanje kamenja je fizikalno, kemijsko in biološko. Pozimi se kamenje zaradi menjavanja toplote razteza in krči; zaradi tega nastanejo v njem razpoke, začne se drobiti. To drobljenje pospešuje še zmrzujoča voda, ki pride v razpoke, in ker zahteva led za $\frac{1}{11}$ večjo pro-

stornino, razganja kamenje. Pa ne samo pozimi, temveč tudi v drugih letnih časih vpliva toplota na rušenje kamenja. Na površini se čez dan kamenje segreje, raztegne, v globini pa ne; tako pride do napetosti molekularnih sil in kamenje mora razpokati. Ponoči pade temperatura, zunanost se ohladi, dalje v notranjosti do koder se je še čez dan segrelo in raztegnilo, pa se ne ohladi tako hitro in zopet poka. To je suho fizikalno trošenje kamenja.

Vendar bi samo to še ne zadostovalo za postanek pedosfere, če bi tega fizikalnega razpadanja kamenja ne podpirala še voda s svojim fizikalnim, topilnim in kemičnim delovanjem. Voda vzame v svoje okrilje drobno kamenje in ga nosi v doline ter po poti dalje zmanjšuje. Vsak kamen je več ali manj luknjičav, vanj uhaja voda, ga nakvasi, malo se pri tem razteza, česar mi sicer ne vidimo, in tako ga kruši na površini. Ko se osuši, razpade in ni več tako kompakten. Tudi led nastane v razpokah in ker je volumen ledu $\frac{1}{11}$ večji, kakor pa je bila prej voda, ga razganja.

Med plastmi kamenja so večkrat tudi večje razpoke, kamor zaide voda. Taka voda pa ne more zmrzniti niti pri -7.5°C , ker se nima kam raztegniti; taka premrzla voda pa izziva tlak 1000 atmosfer, kar zopet povzroča, da se kamenje razžene.

Voda in njeni pomočniki trošijo torej kamenje, litofero in jo spreminjajo v rodovitno pedosfero, počasi sicer ali vztrajno in v milijonih let je učinek viden. Za poljedelstvo je posebno važno preperevanje silikatov, ki jih je po množini največ (62%) in ki so izvor prepotrebne kalija v zemlji.

V zemlji, ki je nastala iz kamenja po fizikalnem in kemijskem preperevanju, že morejo živeti nekatere enostavne rastline, čeprav to še ni trajno rodovitna zemlja, ker je za ta namen potrebna tudi tvorba prsti iz rastlinskih — organskih ostankov, ki so potrebni za tako imenovani humus ali črno prst.

Kamenje pa razpada tudi pod biološkimi vplivi. Nemo vemo, kdaj so se pojavili prvi organizmi. Površine na visokih planinah imajo že lišaje, simbiotske organizme alg in gliv. V glavnem potrebujejo le mineralno hrano in že malo prodirajo v kamenje. Korenine izločajo ogljikov dvokis, ki z vodo vred razjeda kamenje. V malih razpokah se zadržuje že toliko vode, da morejo v svoji skromnosti prenesti največjo sušo. Ko tudi njim odbije zadnja ura, pustijo za seboj nekaj organske snovi, na kateri se dalje naselijo bakterije, ki pa živijo le od organske snovi. Začno se razvijati razne organske kisline, ki dalje razjedajo. Ko je površina že hrapava, se pojavijo mahovi, zeleni organizmi, ki tvorijo že več organske snovi. Pod njimi se že pojavi kakšna živalca.

Ko so razpoke večje, zanese tja veter kakšno seme višje organizirane rastline, ki tam vzklje, se dobro zakorenini in dalje razmnožuje ter umira, pri čemer nastaja vedno več hrane. Čim se napravi dovolj rodovitne zemlje, je hitro tu gozdno drevje, ki odlaga leto za letom listje ali igle. 1 ha bukovega gozda pusti letno 3000 kg listja. Tako leži na kamenju rodovitna plast, ki razvija dalje razne kisline in te pomagajo tvoriti pedosfero.

Korenine so važen pomočnik pri tem poslu. Nemeč Pfeffer je ugotovil, da izvaja korenina na vsakem kvadratnem centimetru površine, ko raste, tlak 10 do 15 kg, to se pravi, da bi 1 m dolga korenina, debela 10 cm, izvajala tlak 30 do 50 ton in da bi bila to že velika skala, ki bi jo privzdignila tako razmeroma majhna korenina.

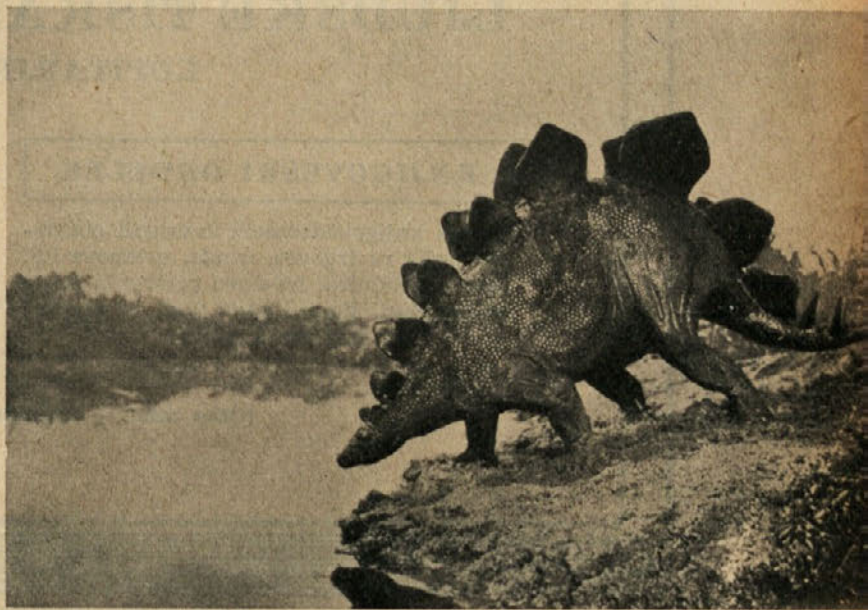
Tla pa seveda niso mrtva masa, temveč prirodno telo, ki živi pod vplivom raznih faktorjev. Živa bitja v zemlji so sestavni del pedosfere. Jako mnogo jih je. Lahko jih zaslutimo, če vidimo, kako zgine gnoj na polju; ako zakopljemo mrtvo stvar, zginejo njene organske sestavine in ostane samo mineralni del. Če bi tega ne bilo in bi nevidni mali grobarji organskih snovi sproti ne pospravili, bi se nagromadili že velikanski skladi listja, umrlih ljudi, poginulih živali itd. Tako pa vidimo, da je že na tisoče let približno ista debelina organskih snovi. Samo tam, kjer več zraste, kakor pa morejo ti nevidni grobarji uničiti, se gromadi več organskih snovi in tam je najdebelejša humozna zemlja. To je ob ekvatorju, kjer je bujna vegetacija, in pa v ruskih nižavah, kjer zaradi

Halemaumau, ognjeno jezero žareče lave v žrelu ognjenika Kilauea (1231 m) na havajskem otoku.

Peščeni ocean: puščava El Ued v Alžiriji.

Rekonstruiran stegosaurus (6—9 m dolg) iz gornje Jure Severne Amerike.

velike poletne suše in zaradi velikega mraza pozimi bakterije ne morejo razviti svojega delovanja. Med tisto organsko snov spadamo tudi ljudje, sem spadajo živali in vsi ostali heterotrofni (nezeleni) organizmi; vsi ti nujno potrebujejo in razkrajajo gotovo organsko snov; sem spada vsa mikroflora in makroflora, mikrofavna, glive, alge, korenine zelenih rastlin, protozoa, gliste, pajki, insekti, vsi sesavci in sploh vse živo carstvo prirode. Nemec France je vso to veliko družino imenoval edafon, ki živi v ogromni zajednici povezana sinekološko in sociološko. Američan Wassmann je izračunal, da živi na 1 ha do globine 40 cm 10 g žive snovi tega edafona in to še brez korenin višjih rastlin, ker bi bilo sicer še 3000 do 4000 kg več. Da je na malih prostorih mnogo koristnih in škodljivih bakterij, tudi vemo; v 10 l čistega zraka je 1 do 5 bakterij, na 1 kv. cm zdrave kože jih je ca 1500, v 1 kub. centimeter mleka 7500, v 1 kub. cm kislega mleka pa jih je okrog 1 milijarde. Med vsemi temi bakterijami pa jih je hvala Bogu samo 10% škodljivih, vse druge so koristne in nekatere neobhodno potrebne v zemlji.

V globini 1 m jih sploh ni več, pa tam tudi ne more biti rodovitna zemlja. V 1 gr rodovitne zemlje jih je približno nekaj milijonov in če je 1000 bakterij težkih 1 miligram, potem je na 1 ha do globine 40 cm kar 400 kg žive mase teh bakterij, ki razkrajajo organsko snov in jo mineralizirajo, da jo morejo rastline zopet sprejeti. Vsem so gotovo znane bakterije, ki žive v sožitju na koreninah metuljnic in ki sprejemajo iz zraka dušik pa ga dajejo rastlinam, ki jih za to uslugo nagradijo s potrebno organsko hrano.

Vse to ogromno število bakterij tudi diha in izdihava ogljikov dvokis ter lahko po jakosti tega dihanja zaključujemo na vsebino mikrobov na ta način, da denemo 1 gr zemlje v steklenico in to malo zmočimo. V vrat vtaknemo neprodušno manometer z živim srebrom. Bakterije izdihavajo ogljikov dvokis, ki pritiska na živo srebro. Čim bolj visoko ga dvigne, tem več je v zemlji teh živih bitij in tem rodovitnejša je zemlja.

Poleg teh bakterij živi v pedosferi še veliko število praživali, ki jih je pa vendar manj kot bakterij, namreč okrog 15.000 v 1 gr zemlje, in katerih pravega pomena še niso spoznali; nekateri celo sodijo, da so v borbi z bakterijami.

Modro je torej urejena ta naša pedosfera, mnogo tajnosti je človek že spoznal in odkril, še več jih je pa skritih in treba bo še mnogo časa za raziskovanje, preden se bo mogel kdo pohvaliti, da je doumel in spoznal vsaj glavne zakone, po katerih hiti stvarstvo naprej.

V znoju si boš služil svoj kruh ...

V Franciji so vpregli tudi slone iz pariškega živalskega vrta, da pomagajo pri poljskih delih.

Knjigoverznica

LJUDSKE TISKARNE V LJUBLJANI

KOPITARJEVA ULICA 6/II

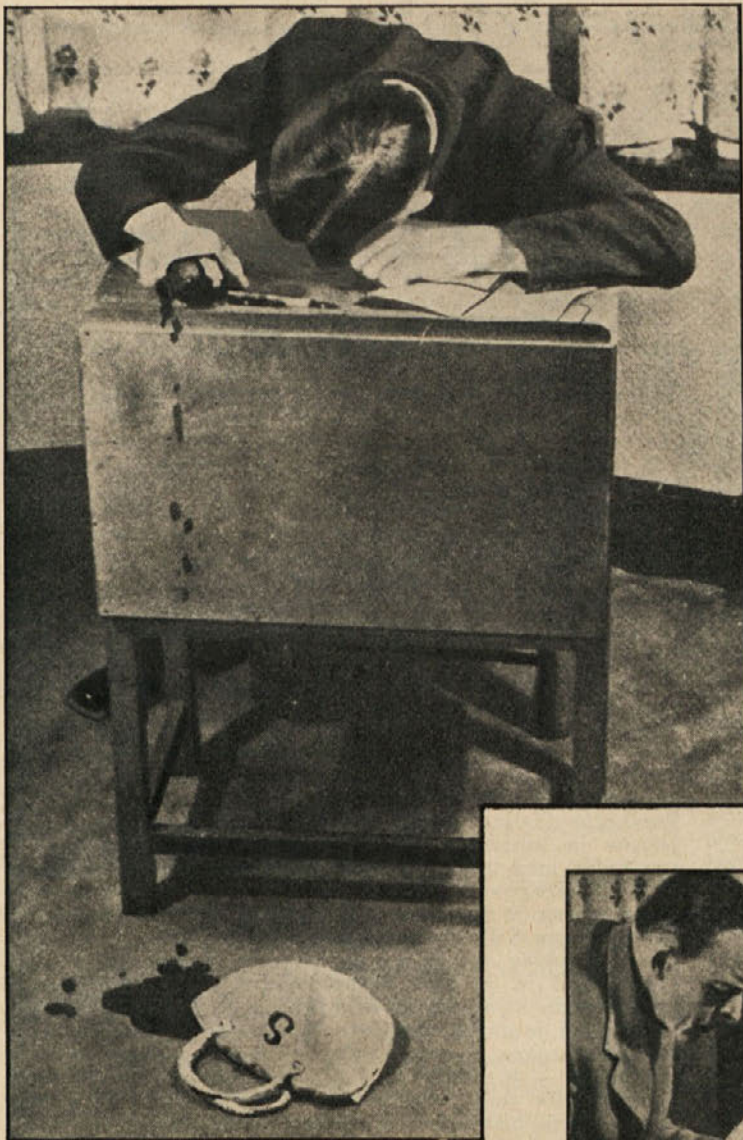
KNJIGOVEŠKI ODDELEK

Zaloga knjigovodstvenih in drugih poslovnih knjig za trgovce, urade, ustanove itd. Lastna črtalnica. Izdelava poslovnih knjig po naročilu. Vezave vseh vrst, od preprostih do luksuznih

TORBARSKI ODDELEK

Lepe damske torbice iz zaloge ali izdelane po osebnem naročilu. — Listnice, kovčegi, aktovke, denarnice, pasovi po izberi ali naročilu. Primerno za darila

Nizke cene! — Solidno delo! — Točna postrežba!

ZLO rodi le ZLO...

1 Jože Verbič se je preživljal s kaznivimi posli: raznim uglednim osebam je skrivaj pisaril pisma in z grožnjami izsiljeval od njih težke vsote. Pri svojem zločinskem početju je imel več pomagačev. Nekega večera ga je njegov sluga Franc našel mrtvega v njegovi pisalni sobici. Sluga je vstopil ob pol enajstih, da bi gospodarja povprašal, če mu je še kaj potreben ali če gre lahko k počitku. Verbič je ležal nagljen preko majhne, posebne mizice, na kateri je sestavljal svoja grozilna pisma. Imel je prestreljeno srce. Ko se je po strelu sesedel, je prevrnil črnilo. Sluga Franc je preiskujočemu detektivu Petriču takoj podal trden dokaz, da je bil odsoten, ko se je zgodil umor.

2 Detektiv je izvedel, da sta bili tega večera pri Verbiču dve osebi. Prva, neki Gerbec, je odšel ob četrť na osem; druga pa, po imenu Malči Potočnik, je prišla k njemu ob pol desetih. Detektiv je preiskal ročno torbico, ki jo je našel na tleh. Nato se je odpravil k Potočnikovi.

3 Ta mu je priznala, da je torbica njena in detektivu opisala vso zadevo: »Prišla sem k njemu po domenku. Vrata so bila odprta. Našla sem ga mrtvega. V strahu mi je torbica padla z rok.« — Gerbec pa je detektivu izjavil, da je šel k Verbiču in se z njim dogovoril glede nekega nujnega skupnega trgovskega potovanja. Da ni videl in slišal nič sumljivega pri Verbiču, je še dodal.

Toda detektiv Petrič je imel bistre oči. Nekaj je bil opazil in to mu je bilo dovolj, da je enega od njiju aretiral kot morilca.

Kdo je bil zločinec: Potočnikova ali Gerbec?

Reševalcem, ki bodo kriminalno uganko v tej številki pravilno rešili in svojo rešitev z dokazom podprli, bo žreb poklonil tri polnilna peresa. Rešitve pošljite do 15. novembra 1941 na: Uredništvo »Obiska« (Uganka), Ljubljana, Kopitarjeva 6.

Opozorilo uredništva:

Večina naročnikov je 5.—6. številko prejela tako pozno, da niso utegnili reševati kriminalne uganke. — Zato smo podaljšali rok za reševanje kriminalne uganke v 5.—6. številki do 15. oktobra. Imena reševalcev bomo prinesli v prihodnji številki.

Burna zgodovina

najzanimivejših naših znamk

Izpremembo državne oblasti spremlja vselej množica drugih izprememb; ena izmed prvih je gotovo uvedba novih znamk. Znamka, ta mali barvani listič, ki je našel milost v očeh milijonov in milijonov ljudi, da so ga vzljubili, še več, zaslužnili so se mu, ni samo važen pripomoček prometa, marveč obenem tudi znanilec neodvisnosti ali pa državne pripadnosti pokrajine, kjer ga rabijo. Zato so znamkarji po okupaciji naših krajev nestrpno čakali, kdaj pridejo novim razmeram ustrezajoče znamke; oblegali so pošna okenca in bombardirali poštne uradnike z vprašanji glede novih znamk.

26. aprila so res izšle. Še ne preveč dolge vrste filatelilstov, ki so stali na poštah, so naznanjale ta imenitni dogodek. Tudi domače ime so dobile: zaradi svojega pretiska Co. Ci. (Commissariato Civile) so jim tudi rekli »Koči«-znamke. Prodajale so se le nekaj dni; to in pa dejstvo, da je ena izmed njih — toliko iskana petnajstica — že prvi dan dosegla na znamkarskem trgu za slovenske filatelistične pojme izredno ceno 90 dinarjev za kos, je povzročilo, da so prislunhili razgovorom in debatam znamkarjev tudi neznamkarji; brihtnejši med njimi, t. j. s trgovskim duhom obdarjeni, so hitro spoznali, da bi se tu dalo zaslužiti in gneča pred poštami okenci je postajala vedno večja in bolj neučakana kot pred katero koli pekarno ali mesarijo. Vrste čakajočih so se od dne do dne širile in daljšale; med filateliste so se namreč začeli vrvitati drugi »elementi«: prekupčevalci, špekulant, tuji trgovci z znamkami itd. In kako pisana je bila vsa ta znamkarska in neznamkarska družba: prerivalo se je tu mlado in staro, od šolarja do penzionista, moški in ženske so bili enako vztrajni, videl si zastopnike najrazličnejših stanov (nekateri so si nalašč za to priliko vzeli dopust in so čakali na znamke. Oče je poslal stat pred pošto okence sina ali hčer, najraje pa kar oba; šef svoje uslužbenice, mojster vajence, petični filatelista (ali pa tudi nefilatelista) pa je najel postreščka in ga poslal na »mejdan«. Najbolj praktični so vzeli na pot dolgega čakanja »sotlček« (to je bilo nujno potrebno, če je mamica imela s seboj svojega otročka: kje bi ta vzdržal nekaj ur mirnega čakanja na nekaj kvadratnih decimetrov velikega prostoru?). Tisti, ki drže nekaj na redno hranjenje, so vzeli s seboj malico, drugi so si zbrali prijete družabnika ali družabnico, da čakanje ni bilo predolgočasno, samotarci pa so vzeli knjigo ali časopis. Taki pripomočki so bili res potrebni, saj so naj-

vztrajnejši čakali — kadar so bile na vidiku nove znamke — stali pred poštami okencem nenehoma od jutra do večera. In koliko je bilo te dni priporočanja poštним uslužbencem vseh kategorij. Tako obražtan ta skromni stan menda še nikoli ni bil. Pisanost množice in prizorov je povečevala govornica čakajočih. Kot da si stal v podnožju babilonskega stolpa; govorili, zabavljali, vpili, se kregali po slovensko, hrvaško, italijansko, nemško, madžarsko, bolgarsko in seveda tudi hebrejsko. Ta pisana slikovitost je rasla od ene izdaje novih pretiskov do druge: od »Koči« do »Okupati« znamk in od teh do avionskih in »protituberkuloznih«; višek je bil dosežen 26. junija — bil je to zadnji dan veljavnosti pretiskanih znamk sploh — ko je bil napovedan izid znamk s pretiskom Alto Commissario per la Provincia di Lubiana; prva čakalca sta prišla pred glavno pošto — kljub policijski uri — ob štirih zjutraj. Ob četrta na pet jih je bilo že osem, ob sedmih pa je stala vrsta kakih 300 nestrpnežev tja do Bajčeve cvetličarne. (Prav isto se je godilo tudi na šentjakovski pošti.)

Več razlogov je, da so bile znamke, ki so izšle v Ljubljani v času od 26. aprila do 26. junija, imeniten predmet kupčije in špekulacije. Predvsem je mnogo teh znamk izšlo v sorazmerno majhni nakladi. Ker določa število v najmanjši množini izdane znamke število popolnih stavkov, je zato tudi število popolnih serij sorazmerno majhno. Pri prvih (Co. Ci.) znamkah je najredkejša 15 dinarska: pretiskanih je bilo le kakih 1200 kosov in toliko je tudi popolnih stavkov. Druga najredkejša med njimi je 30 dinarska; izšlo je le kakih 3500 primerkov. V drugem (»Occupati«) stavku je najbolj iskana 50 dinarska (naklada okrog 3500 primerkov) in portovna 5 dinarska (naklada kakih 4200 primerkov). Zračno-poštna serija, ki je dvignila toliko prahu pred znamkarji in je tudi neznamkarjem vlila spoštovanje pred vrednostjo znamk, se odlikuje po celotni nizki nakladi, saj je najpogostejša v tem stavku — enodinarska — bila izdana v samo 8600 primerkih, dočim je najredkejša — 40 dinarska — bila pretiskana le v 700 primerkih. Pa tudi 50 dinarska in 30 dinarska sta redki: od prve je bilo izdanih okrog 800, od druge pa okrog 900 eksemplarjev. Tudi stavek, izdan svoječasno v korist Protituberkulozne lige, pretiskan s pretiskom, kakršnega nosita obe nazadnje imenovani seriji, ima bodočnost: izšlo je le okrog 3800 serij. Skoraj neopazno — na poštinih okencih ni bil naprodaj — je prišel v promet mali stavek treh portovnih znamk. Pretisk na njih je kot pri dosedanjih, le črke so drugačne. V največjo tajnost pa so zavite znamke s pretiskom Alto Commissario, ki so prišle med filateliste v nekaj nepopolnih stavkih 26. junija; števila, ki govore o nakladi teh znamk, so samo ugibanja. Ze potem, ko so prenehale veljati vse pretiskane jugoslovanske znamke, so prišle na trg — razpečeval jih je Rdeči križ — znamke, izdane prvotno v korist bivše jugoslovanske vsedrjavne Protituberkulozne lige, sedaj pa v korist Rdečega križa za Ljubljansko pokrajino, pretiskane z novim (»Alto Commissario«) pretiskom. Te, kakor tudi pred temi omenjene znamke v očeh velikega dela filatelilstov niso prave znamke; večinoma pa jih le zbirajo, kajti zbiralec velikega stila hoče biti »kompletan«. (Naša slika zadnjih dveh vrst znamk ne kaže.)

Ob pretiskanju znamk je naravno imel svoje prste vmes tudi tiskarski škrat; tako so nastajale različne nepravilnosti in pomanjkljivosti v pretisku, ki so sedaj svojevrstna privlačnost za specialiste in zlasti v prvih dneh je bil lov nanje vprav divji. Premaknjen, obrnjen, dvojen, nepopolen itd. pretisk so bile senzacije, ki so se drago plačevale; tako n. pr. je bila prodana 50 parska z obrnjenim pretiskom za 60 din; dobiček je bil torej več kot 10.000 odstoten. Močno povpraševanje je bilo tudi po zračnopoštinih in v korist Protituberkulozne lige

**Velika novost!
Poceni knjige!**

**24 knjig
za 120 lir**

SLOVENČEVA KNJIŽNICA

Odločili smo se, da bomo izdajali v lepi knjižni obliki vredne povesti in romane, ki so jih spisali domači in tuji pisatelji. Te knjige bodo tako poceni, da bodo dostopne vsakomur, ne samo meščanom, ampak tudi našemu delavcu, kmetu itd.

**Vsaka knjiga bo stala
le 5 lir**

To je ugodnost, kakršne za povesti in romane, katerih naslovi so razvidni iz dolnjega seznama, še ni bilo na našem knjižnem trgu.

Smatramo, da je v današnjem času vsakdo potreben razvedrila in pouka, zato smo prepričani, da bomo s to knjižno zbirko ustregli vsem slojem našega prebivalstva. **Knjižna zbirka bo obsegala 24 knjig** raznih povesti in romanov, ki bodo ustrezali najbolj razvajanemu okusom, mladih in starih. **Vsaka knjiga bo obsegala okoli 200 strani**, oblike 20×14 cm. Naslovna stran knjige bo vedno lepo ilustrirana, pa tudi sicer bodo v knjigah ilustracije. Knjige bodo z žico vezane.

**Prva knjiga bo izšla
1. oktobra t. l.**

nato pa vsakih 14 dni po ena knjiga. Poskrbljeno je, da bodo knjige izhajale točno 1. in 15. vsakega meseca. Kdor se naroči na celo (24 knjig) ali vsaj na polovico (12 knjig) »Slovenčeva knjižna zbirka«, bo dobil vsako knjigo dostavljeno na dom. — Plačujete lahko mesečno!

Vsakdo lahko naroči to knjižno zbirko pri naših zastopnikih ali pa preprosto z dopisnico na upravo »Slovenca«, Ljubljana, Kopitarjeva ul. 6.

Slovinci! Segajte po cenenih in lepih knjigah. Sedaj se nudi vsakomur edinstvena prilika, da si tudi v današnjem času z lepo knjigo razvedri in izpopolni svojo knjižnico. **Vsaka knjiga samo 5 lir.**

Navajamo prvo polovico naše knjižne zbirke:

1. Janez Jalen: **Trop brez zvoncev**
Krasna povest z naših planin.
2. Silvio Pelico: **Moje ječe**
Znamenita knjiga velikega italijanskega pisatelja, ki je bival delj časa v Ljubljani.
3. Richard Haggard: **Dekle z biseri**
Slavni roman o razdejanju Jeruzalema.
4. Bóžena Němcova: **Pravljice**
Svetovnoznane pravljice za male in velike.
5. Dolores Vieser: **Podkrnoški gospod**
Zgod. koroška povest s prelepo, napeto vsebino.
6. Jack London: **Ljubezen in zlato**
Roman o veliki ljubezni med kopači zlata na divjem Zapadu.
7. France Bevk: **Vedomec**
Kmečka povest.
8. E. Wallace: **Zagonetna groblica**
Napeta povest najboljšega pisca krimin. zgodb.
9. Grazia Deledda: **Marijana Sirca**
Roman ljubezni plemenite deklice in ubežnika.
10. Hugo Wast: **Zlato večnega juda**
Senzacionalen roman o judovstvu, bogastvu in o njegovih verskih misterijih.
11. Björnst. Björnson: **Deklica s Prisoj - Anže**
Dve prelepi sončni povesti.
12. Pierre Benoit: **Veliki jez**
Zgodovinski roman domovinske ljubezni.

Drugo polovico naše zbirke bomo navedli pozneje.

»Slovenčeva knjižnica« Ljubljana
Kopitarjeva ulica 6

Rusi neusmiljeno požigajo in ugonobijo vse, kar bi moglo nemškim četam priti v roke.

Podoba kaže vas v bližini Minska, kjer so od ogromne tovarne ostali le še ožgani oporniki.

izdanih znamkah z nepopolnim pretiskom (namesto Civile: ivile in namesto sloveni: sloven).

Marsikomu se zde naklade 700, 1200 ali kar 5000 velike. Res, za naš ožji filatelistični trg so to dosti velika števila. Treba pa je pomisliti, da je zanimanje italijanskih znamkarjev za v Ljubljani izdane znamke veliko. Po načelih zbiranja so namreč te znamke italijanske; vsakdo, ki goji zbirko italijanskih znamk — in v Italiji je filatelija obsežno in visoko razvita — bo hotel imeti te znamke. Še večji pa bo krog odjemalcev teh znamk, ko se jim bo odprl evropski oziroma svetovni trg; izven dvoma je, da ne bodo ostale — kljub sorazmerno precejšnji možnosti ponarejanja — brez svojih občudovalcev in kupovalcev. Že iz tega razloga je špekulacija s temi znamkami dovolj upravičena. Zanj pa so bili merodajni še drugi nagibi. V dneh neposredno pred zamenjavo dinarjev v lire je bil pred poštnimi okenci poseben vrvež. Mnogi lastniki lir so hiteli zanje kupovat znamke, kajti za znamke v temeljni vrednosti 100 din je bilo treba dati le 30 lir, po zamenjavi pa kar 38 lir. Drugi spet so raje za svoje odvečne dinarje kupili znamke, kakor da bi šli čakat ure in ure pred to ali ono poslovalnico italijanske Narodne banke, da premenjajo »malenkost« nekaj sto dinarjev v lire. Najbolj petični pa, ki v svojem vsakdanjem življenju lahko pogrešajo nekaj tisočakov, so del svojega kapitala naložili v znamke, češ, vrednost znamk bo prej zrasla kot padla, saj kažejo statistike, da je filatelista od leta do leta več. (Neka letošnja anketa v ameriškem časopisu je samo v USA naštel 12 milijonov zbiralcev, ki letno izdajo najmanj 50 milijonov dolarjev za znamke; ugotovila je pri tej priliki tudi, da je Amerikancem filatelija drugo najljubše opravilo, s katerim preganjajo svoj dolgčas.) No, in navsezadnje: zaslužek pri teh kupčijah je bil lahek in hiter. Skoraj resničen je dovtip: Samo obrniti se je bilo treba pri poštnem koencu, pa si mogel ravnokar kupljene znamke prodati še enkrat dražje.

Zanimivo je, da so ljubljanski časopisi med svojimi dnevnimi vestmi kar prezrli razburljive dogodke okrog znamk, kot da niso hoteli še bolj paliti vneme filatelista in špekulantov. Pač pa so prinesli nekaj podatkov o naših znamkah italijanski listi, včasih pod naravnost reklamnimi naslovi, kot n. pr. Serija znamk, prodana za 27.000 dinarjev; taki naslovi so — naravno — razburkali italijanske filateliste, da so v tem času mnogi ljubljanski znamkarji prejeli iz Italije ponudb na kupe.

Sprva so se vršile kupčije največ in ljubljanski glavni pošti; vsi prostori, dostopni publiku, so bili polni pro-

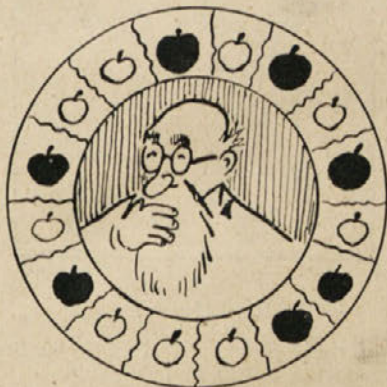
dajalcev, kupcev in radovednežev in zlasti v dopoldanskih urah si se res komaj preril skozi njihove množice. Naravnost imponanten je bil pogled nanje s hodnika prvega nadstropja; jasno si mogel razvideti, kako je ta hrupna množica, sestavljena iz poedinih gruč, ki sta jim bila privlačujoče jedro prodajalec in kupec, okoli katerih so se zbrali številni radovedneži; s to besedo pa ni treba razumeti le onih, ki bi radi vedeli in videli, kaj se v gruči godi (taki — prav za prav nezainteresirani — so bili v manjšini); ti radovedneži so hodili od gruče do gruče, prisluškovali pogovorom in si vse vestno zapomnili. Bili so namreč sami prodajalci znamk in hodili so se informirat o njihovih vedno novih cenah, ki so bile vse »dnevne«, torej nestalne, in vrhu tega usmerjene à la hausse. Pri takih prilikah so — hotoč napeljati vodo na svoj mlin — razširjali »alarmantne« vesti: to in ta serija je bila tam in tam prodana za to in to visoko ceno. Nič čudnega ni, če so cene rastle, skoraj bi rekel, od ure do ure; najprej skromno, po nekaj dinarjev, potem pa kar po 10, 50 in še več. Tako se je hitro razvijala črna borza, ki je — ko se je pred poštnimi okenci polegel naval, ker so pošle redkejšje znamke — prevzela vodilno vlogo. Ta »konkurenca«, ki je napravila »tempelj za jamo razbojnikov« (ne zamerite te primerel!) in ki tudi pravim znamkarjem ni bila prav nič všeč, prav tako ni bila po volji poštnemu predstojništvu, ki je ponovno dalo izprazniti avlo glavnega poštnega poslopja. Uspeh je bil, da se je glavnina borzijancev preselila na drugo stran Prešernove ulice v »Slonov« bufet, obenem pa so nastale številne »podružnice« črne borze in to zlasti po raznih kavarnah, hotelih itd., kjer so igrali vlogo posrednikov vratarji, natakarji in podobni, ki imajo vselej najboljše zveze zlasti s tujci, najbolj zaželenimi odjemalci znamk; ti so res tudi dobršen del pri nas izišlih znamk raznesli po svetu.

Motil bi se, kdor bi mislil, da je sedaj, po štirih mesecih, prenehala kupčija z znamkami, da je zanimanje zanje splahnelo, da je črna borza mrtva, borzijanci pa da preštevajo svoje izkupičke. Ne, ne! Vse je v glavnem ostalo, celo črna borza še posluje, le vse je bolj umirjeno in pa »nedeljskih« znamkarjev, ki se jim je najbolj mudilo razpečati svoje znamke in so tržišča najbolj »obremenjevali«, ni več. Znamke so sedaj več ali manj vse v trdnih rokah, zato je tudi kupčija solidnejša, cene pa so na splošno nekoliko nižje, kajti špekulacijam je odzvonilo.

UGANKE

1.

»Temno barvana jabolka so posebno žlahtna in vem, da si jih želiš,« pravi Zane svojemu nečaku. »Dobil jih boš, a jih moraš odbrati

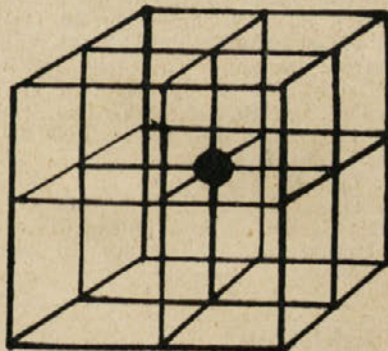

po pogoju, ki ti ga bom zdajle postavil. Če začneš pri nekem jabolku v krogu šteti in odstraniš vsako peto jabolko, boš pri 1, 5, 10, 15 itd. vsakokrat naletel na temno žlahtno jabolko. Jabolka, ki si ga odvezel, seveda ne smeš več šteti. Zdaj pa: kje boš začel?« Nečak je nalogo kmalu rešil. Ti tudi?

(V rešitvi nariši krog s predalčki in vpiši prvih deset števil!)

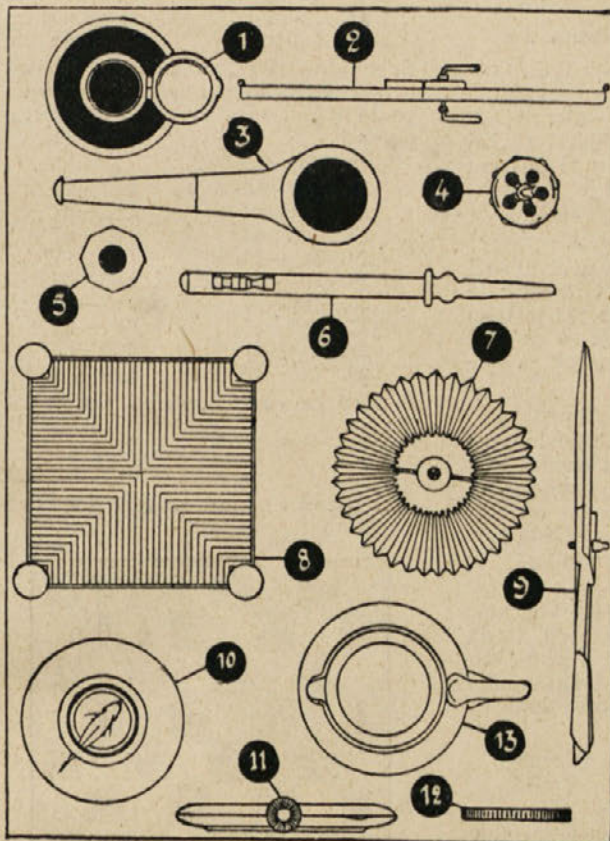
2.

Na podobi imaš žično mrežo, v kateri je 27 sečišč, kjer se črte ali stikajo ali križajo. Na ta stikališča in križišča je treba razvrstiti devet točk, a tako, da ne bosta nikjer po dve na isti črti. Prvo točko smo že namestili v sredino. Od te točke gre

šest črt v vse smeri; torej ne smemo na teh koncih postaviti nobene druge točke več. Kam bomo torej spravili ostalih osem točk? (Vsaka rešitev, ki ustreza pogoju naloge, je pravilna.)

3. Vedno z nami, pa jih ne poznamo.

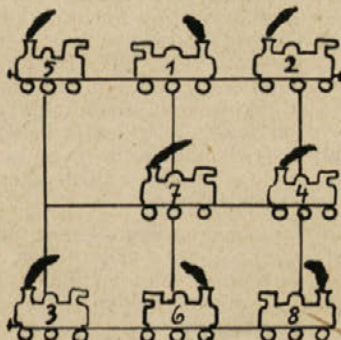

Trinajst predmetov imate pred seboj, do obrabljenosti obrabljene predmete, a stavimo, da jih boste prepoznali komaj kakke tri. Ne zato, ker jih je trinajst ali ker je bil podobar pristaš boleštnih slikarskih struj, marveč samo zato, ker je slikar prijatelj egiptovske likovne umetnosti, ki je strasten sovražnik Einsteinovih dimenzij. Mislite si, da je naš slikar vnet samo za eno edino razsežnost, za ploskev, v katero hoče stisniti vse: jetra in jedra kakega predmeta.

Pomudite se malo pri teh čudnih likih, pa boste morda odkrili „bistvo“ nekaterih predmetov. Da pa ne bo presilnega truda, vam bomo malo pomagali: predstavite si vsak predmet stisnjen na ploskev in boste opazili n. pr. da št. 1 predstavlja tintnik, št. 2 vrata, št. 4 radijsko žarnico ... zdaj pa še vi naprej!

Včasih so učence pri rastlinoslovju pitali s takimi podobami in jim v prerezhih pokazali značilne rastlinske dele, a vemo, da je bil naš podobar res „bistvoviden“ modrec, ker je prav vse značajke predmetov stisnil v majhno podobico. Tri predmete smo vam pokazali, ostale pa sami uganite!

4.

Na mrežnem tiru stoji 8 lokomotiv, ki bi jih radi tako postavili na zunanji (veliki) kvadrat tira, da bi številke na lokomotivah šle po vrsti. Toliko vemo, da je treba za to 17 potez na vsakokratno prazno polje.

Kako moraš lokomotive premikati, da bodo potlej stale v številčnem vrstnem redu na zunanjem tiru?

Opozorilo uredništva:

Reševalcem ugank sporočamo, da smo podaljšali rok za reševanje ugank v 5.-6. številki do 15. oktobra, ker je večina bralcev dobila to številko v roke precej pozno.

Rešitve ugank v tej številki pa je treba poslati do 15. novembra na uredništvo »Obiska« (uganke), Kopitarjeva ulica 6, Ljubljana.

Za reševalce ugank imamo te le nagrade: 1. Kranjec: Med Napoleonom in Leninom; 2. Urban: Živi bič; 3. Rene Bazin: Iz vse svoje duše; 4. Deledda: Golobi in jastrebi; 5. Jammes: Gospod Ozeronski; 6. Durych: Marjetica.

Za prve tri nagrade pridejo v poštev le tisti, ki bodo rešili vse uganke, za ostale pa vsi, ki bodo rešili vsaj dve.

Lepote naše domovine

Začetek jeseni ob Cerknškem jezeru, v ozadju Slivnica (1112 m)

(Foto M. Javornik)

Ljubljana se prenavlja: pogled na zidovje preurejenega ljubljanskega gradu

(Foto P. Kocjančič)